

An Analysis of the Epistemological Foundations of International Models for Administrative Corruption and Integrity

Hossein Jamoor

PhD Student in Business Policy Management, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Niloufar Mozafari*

PhD Student in Human Resource Management, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Abstract

Administrative corruption remains a formidable barrier to sustainable development and effective governance. Due to its inherently clandestine nature, the precise measurement of corruption has presented a persistent epistemological challenge for both scholars and policymakers. This study aims to identify and critically analyze international models for measuring corruption and administrative integrity to extract theoretical and practical implications for developing localized assessment frameworks. Adopting an interpretive paradigm and an inductive approach, the research utilizes a systematic review of authoritative international literature and documents spanning from 2000 to 2025. Data were extracted and evaluated through qualitative content analysis of 16 global reference models.

The findings reveal a significant evolution in measurement methodologies, categorized into four distinct "generations." The First Generation (Perception-based), represented by indices like the CPI, focused on political awareness and global naming-and-shaming. The Second Generation (Market-based), such as ICRG and TRACE, shifted toward risk management and transaction costs for international investors. The Third Generation (Society-based), including the Global Corruption Barometer and various regional Barometers, introduced

* Corresponding Author: n_mozafari@atu.ac.ir

How to Cite:

Original Research

Accepted:

Review

Received:

lived experience and social capital into the measurement equation. Finally, the Fourth Generation (Structure-based), exemplified by V-Dem and BTI, emphasizes institutional integrity and systemic health, viewing corruption as a failure in institutional architecture rather than a mere behavioral lapse.

The results indicate a paradigm shift from abstract, elite-driven perceptions toward evidence-based, structural assessments that prioritize institutional capacity and preventive mechanisms. The study concludes that while international indices provide valuable comparative data, they often lack alignment with specific domestic administrative contexts. Therefore, transitioning from punitive, police-centric controls toward comprehensive organizational health assessments is essential. The findings suggest that policymakers should adopt hybrid models that integrate the methodological rigor of the fourth generation with the contextual sensitivities of the third generation to foster self-correcting administrative systems.

Keywords: corruption, administrative integrity, corruption measurement indices, international models, institutional architecture

1. Introduction

In contemporary governance paradigms, administrative corruption is no longer viewed merely as a moral failing; rather, it is a systemic pathology undermining state efficiency and social trust. Empirical evidence suggests that corruption coincides with economic contraction and social inequality, moving anti-corruption efforts to the core of global public policy.

A fundamental challenge is the "methodological paradox": corruption's objective consequences are tangible, yet direct measurement is obstructed by the secrecy inherent in illicit transactions. While traditional variables rely on direct statistical data, corruption occurs in shadows where stakeholders share an interest in concealment. Consequently, international indices such as the CPI and WGI have become standard tools for analysis despite criticisms regarding their subjective nature.

This research addresses the gap between legal requirements for integrity monitoring and the practical lack of a cohesive indigenous framework. By deconstructing the epistemological foundations of global models, this study identifies conceptual principles for designing an effective indigenous system.

2. Literature Review

The literature defines corruption broadly as the abuse of entrusted power for private gain, a definition supported by Transparency International and the

World Bank. Theoretical inquiries into this phenomenon span six primary dimensions:

- Ethical and Psychological: Focuses on individual virtues and the "Bad Apple" theory, as well as Albert Bandura's "Moral Disengagement" theory.
- Sociological and Cultural: Analyzes corruption as a product of structural gaps (Anomie theory) or cultural dimensions like power distance.
- Institutional and Economic: Views corruption as a failure of governance structures. Klitgaard's classic model (Corruption = Monopoly + Discretion – Accountability) remains a cornerstone for understanding structural vulnerabilities.

The concept of Administrative Integrity emerges as a proactive counterpart to corruption. It refers to a state where public institutions operate based on professional ethics, transparency, and accountability. Influenced by neo-institutionalism, administrative health is seen as a product of the "rules of the game," where consultative decision-making and structural oversight create a deterrent environment against corrupt incentives.

3. Methodology

This study is situated within the interpretive paradigm, acknowledging that corruption and integrity indices are not mere reflections of an objective reality but are analytical constructs based on the conceptual frameworks of their creators.

- Strategy: A systematic qualitative review of scientific texts and official documents.
- Data Sources: Peer-reviewed articles from Web of Science and Google Scholar, and reports from the World Bank, OECD, and V-Dem (2000–2025).
- Analysis: Directed qualitative content analysis was used to evaluate 16 reference models based on their data types, target groups, and representation of administrative health.
- Validity: Ensured through peer review by two independent experts in public administration to verify the logical robustness of the findings.

4. Results

The analysis identifies four distinct generations of measurement models:

4.1. First Generation: Perception-based (Political Awareness)

Models like the CPI and WGI-CC pioneered the quantification of corruption by relying on expert perceptions as a proxy for hidden realities. Their primary

function was "sensitization"—creating a global information shock to pressure governments through reputational costs. However, they are often criticized for producing "elitist knowledge" that may reflect media narratives rather than institutional facts.

4.2. Second Generation: Market-based (Risk Management)

Emerging from the logic of New Public Management, models like ICRG, Enterprise Surveys (ES), and TRACE view corruption as a "transaction cost" or hidden tax. These tools provide predictable data for international investors, focusing on business risks and the operational hurdles firms face in corrupt bureaucracies.

4.3. Third Generation: Society-based (Lived Experience)

This wave, including the Global Corruption Barometer (GCB) and regional Barometers (Afro, Euro, Latino), democratized measurement by centering the voices of citizens. It focuses on the direct experience of bribery in public services, linking administrative health to democratic legitimacy and social capital.

4.4. Fourth Generation: Structure-based (Institutional Integrity)

The current wave, led by V-Dem, BTI, and GIR, analyzes corruption as a failure in systemic health. These models use fact-based analysis and expert coding to evaluate institutional design, preventive capacities, and the "Self-Correcting" ability of organizations. For instance, the KICAC model from South Korea illustrates how administrative health can be institutionalized through data-driven competition among agencies.

5. Discussion

The evolution of corruption measurement reflects a shift from reacting to moral lapses to proactively designing healthy systems. The findings demonstrate that while the first generation succeeded in global sensitization, the fourth generation provides the necessary "roadmap" for institutional reform. A healthy organization is now defined by its structural meritocracy, procedural transparency, and systemic accountability.

The transition in global literature from abstract perceptions (1st Gen) to structural evidence (4th Gen) implies that corruption should be treated as a deficiency in institutional architecture. For developing nations, this suggests a move away from "police-centric" or purely judicial controls toward "health-based" assessments that identify and block systemic vulnerabilities before corrupt behaviors manifest.

6. Conclusion

This genealogical analysis confirms that administrative integrity is a structural achievement rather than a mere absence of misconduct. To achieve statutory

objectives in fighting corruption, it is recommended that policymakers transition from relying solely on external perceptions to implementing structural measurement models (4th Generation). Establishing integrity watchdogs based on evidence-based methodologies (like GIR) can effectively close systemic loopholes. Future research should focus on hybrid models that combine the methodological precision of structure-based indices with local social norms, potentially leveraging AI and blockchain to enhance bureaucratic transparency.

Keywords: corruption, administrative integrity, corruption measurement indices, international models

آماده انتشار

واکاوی مبانی معرفت‌شناختی مدل‌های بین‌المللی سنجش فساد و سلامت اداری

دانشجوی دکتری رشته مدیریت سیاست گذاری بازرگانی، دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

حسین جمور

دانشجوی دکتری رشته مدیریت منابع انسانی، دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

نیلوفر مظفری

چکیده

یکی از موانع بر سر راه توسعه پایدار و حکمرانی خوب، پدیده فساد اداری است. سنجش دقیق این پدیده به دلیل ماهیت پنهان آن، همواره یکی از چالش‌های اساسی برای محققان و سیاست‌گذاران بوده است. به همین دلیل، ابزارهای سنجش پیچیده‌ای برای درک بهتر ابعاد این مشکل و ارزیابی اثربخشی برنامه‌های مبارزه با آن ضروری به نظر می‌رسد. در این راستا، پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تحلیل مدل‌های بین‌المللی سنجش فساد و سلامت اداری، با اتکا بر پارادایم تفسیری و رویکرد استقرایی، از روش مرور نظام‌مند متون و اسناد معتبر بین‌المللی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ بهره برده است. داده‌ها از طریق تحلیل محتوای کیفی بر روی ۱۶ مدل مرجع جهانی استخراج و ارزیابی شدند.

یافته‌ها نشان‌دهنده سیر تطور مدل‌های سنجش در قالب چهار نسل متمایز است: ادراک‌محور، ریسک‌بازار، تجربه‌زیسته و یکپارچگی نهادی. نتایج حاکی از گذار ادبیات جهانی از رویکردهای انتزاعی و ادراکی (نسل اول) به سمت رویکردهای ساختارمحور و شواهدبنیان (نسل چهارم) است. رویکردی که فساد را نارسایی در معماری نهادی تلقی می‌کند. این شاخص‌ها عمدتاً مبتنی بر داده‌های ادراکی و متناسب با بستر کشورهای دیگر هستند و با ویژگی‌های نظام اداری ایران تطابق کامل ندارند. بنابراین، برای مبارزه مؤثر با فساد در ایران و تحقق اهداف قانونی، طراحی و به کارگیری شاخص‌های بومی‌شده، معتبر و قابل سنجش حائز اهمیت است.

کلیدواژه‌ها: فساد، سلامت اداری، شاخص‌های سنجش فساد، مدل‌های بین‌المللی.

مقدمه

فساد اداری در پارادایم‌های نوین حکمرانی، فراتر از یک انحراف اخلاقی تقلیل‌گرایانه یا تخلف فردی، در قامت یک نارسایی نهادی و بیماری سیستمیک چندوجهی تبیین می‌شود که به عنوان یکی از بنیادی‌ترین موانع فراروی دولت‌ها در جهان معاصر عمل می‌کند (Thomann et al., 2025). این پدیده با نفوذ شبکه‌ای در ارکان تصمیم‌گیری و ایجاد شوک‌های اطلاعاتی و عدم‌تقارن‌های ساختاری (Dzreke & Dzreke, 2025)، آثار عمیقی بر کارایی دولت‌ها، مشروعیت نهادهای عمومی و مسیر توسعه پایدار کشورها بر جای می‌گذارد. انحراف منابع عمومی و اختلال در تخصیص بهینه منابع، ظرفیت نهادی دولت‌ها را برای تحقق اهداف کلان محدود می‌سازد؛ چنان‌که شواهد تجربی جدید نشان می‌دهد گسترش فساد و ضعف چارچوب‌های نهادی، با انقباض رشد اقتصادی و تشدید نابرابری‌های اجتماعی هم‌بستگی مستقیم دارد (Capasso & Santoro, 2025; Yarovenko et al., 2025). بر این اساس، با گذار از رویکردهای سنتی به سوی الگوهای پیچیده، اندازه‌گیری سه‌بعدی فساد مبتنی بر فراوانی، هزینه‌ها و اهمیت آن (Pozsgai-Alvarez, 2025)، و همچنین بهره‌گیری از رویکردهای نوین در پایش شاخص‌های کلان اجتماعی-اقتصادی (Viharos et al., 2026)، مبارزه با فساد از یک اولویت حاشیه‌ای به هسته اصلی خط‌مشی‌گذاری عمومی مبدل گشته است.

تلاش‌های گسترده دو دهه اخیر برای ایجاد چارچوب‌های نهادی و ابزارهای سیاستی، بازتابی از درک ضرورت کنترل ساختارمند این پدیده است. تصویب کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۳، نقطه عطفی در شکل‌گیری اجماع جهانی محسوب می‌شود که بر ضرورت تقویت سازوکارهای پیشگیری، شفافیت و همکاری‌های بین‌المللی تأکید دارد. در این چارچوب کلان، برخورداری از ابزارهای معتبر برای سنجش و پایش، پیش‌نیاز اساسی طراحی سیاست‌های مؤثر ضدفساد به شمار می‌آید. بدون وجود شاخص‌های قابل اتکا، شناخت دقیق ابعاد فساد دشوار بوده و ارزیابی اثربخشی اصلاحات نهادی با چالش‌های جدی مواجه می‌شود. با این حال، اندازه‌گیری فساد اداری به واسطه ماهیت پنهان و غیررسمی آن، با پیچیدگی‌های روش‌شناختی عمیقی گره خورده است. برخلاف متغیرهای اقتصادی که از طریق داده‌های آماری مستقیم ردیابی می‌شوند، فساد در لایه‌های تاریک تعاملات اداری رخ می‌دهد که کتمان اطلاعات، فصل مشترک ذینفعان آن است. پارادوکس

آنجا است که پیامدهای فساد (مانند کاهش کیفیت خدمات) عینی و قابل ردیابی اند، اما خود کنش فساد به دلیل پنهانکاری ذینفعان، مستقیماً قابل اندازه گیری نیست؛ از این رو محققان ناگزیر به استفاده از شاخص های جانشین مانند ادراک یا تجربه شهروندان می شوند. در نتیجه، توسعه مدل هایی که بر شاخص های غیرمستقیم تمرکز دارند، در دستور کار پژوهشگران قرار گرفته است.

در پاسخ به این ضرورت، طی سال های اخیر مجموعه ای از شاخص ها و مدل های سنجش در سطح بین المللی توسعه یافته است. شاخص ادراک فساد^۱ و شاخص های حکمرانی جهانی^۲، از شناخته شده ترین ابزارهایی هستند که توسط نهادهای بین المللی برای ارزیابی وضعیت فساد و کیفیت حکمرانی به کار می روند. این شاخص ها با تمرکز بر سنجش برداشت ها و ادراکات کارشناسان، فعالان اقتصادی و شهروندان، به ابزارهای پرکاربرد در تحلیل های سیاستی و پژوهش های دانشگاهی تبدیل شده اند (Japos & Estrada, 2014). ادبیات این حوزه نیز بر نقش کلیدی شاخص های نهادی و ادراکی در فهم الگوهای فساد و ارزیابی عملکرد دولت ها تأکید دارد (Heller, 2009). با این حال، انکای گسترده به شاخص های ادراکی با انتقادهای روش شناختی مواجه است. منتقدان بر این باورند که چنین شاخص هایی به دلیل ماهیت ذهنی ممکن است بیش از آنکه بازتاب دهنده واقعیت های عینی باشند، منعکس کننده کلیشه ها یا پیش فرض های ذهنی پاسخ دهندگان باشند. افزون بر این، شاخص های ادراکی معمولاً در شناسایی دقیق حوزه ها و اشکال مختلف بروز فساد در ساختارهای اداری ناتوان هستند (Budsaratragoon & Jitmaneeeroj, 2020).

مواجهه با این تنگناهای روش شناختی و ناتوانی شاخص های ذهنی در تبیین سازوکارهای عینی، لزوم گذار به سوی چارچوب های ارزیابی نهادمحور را اجتناب ناپذیر ساخت. شایان ذکر است که این تحول در رویکردهای سنجش، تنها یک چرخش ابزاری نبوده، بلکه بازتابی از تغییر عمیق در درک نظری این پدیده نیز هست. در حالی که رویکردهای اولیه، فساد را در قالب انحراف رفتاری افراد یا تخلف اخلاقی کارگزاران تحلیل می کردند، نظریات جدیدتر آن را نشانه ای از آسیب پذیری های ساختاری و نهادی در نظام حکمرانی قلمداد می کنند (Rose-Ackerman & Palifka, 2016; Persson et al., 2013). در این پارادایم، کانون توجه پژوهشگران از شناسایی افراد فاسد به سمت تحلیل شرایط نهادی،

¹ Corruption Perceptions Index (CPI)

² Worldwide Governance Indicators (WGI)

قواعد رسمی و غیررسمی و سازوکارهای سازمانی زمینه‌ساز فساد معطوف شده است. برآیند این تغییر نگاه، ظهور مفهوم سلامت اداری به عنوان رویکردی مکمل در ادبیات حکمرانی است. سلامت اداری به مجموعه‌ای از سازوکارها و ظرفیت‌های نهادی اشاره دارد که از طریق آن‌ها می‌توان یک نظام اداری پاسخگو، شفاف و مبتنی بر شایسته‌سالاری ایجاد نمود. سنجش این مفهوم مستلزم بررسی ابعادی نظیر نظام‌های جذب و ارتقا، سازوکارهای کنترل داخلی، شفافیت مالی و مشارکت شهروندی است که در نهایت به تقویت اعتماد عمومی منجر می‌گردد.

یکی از چالش‌های بنیادین در این عرصه، نحوه انطباق‌دهی مدل‌های جهانی با بسترهای نهادی متفاوت است. بسیاری از شاخص‌های بین‌المللی بر پایه مفروضات نظری و ساختارهای حقوقی خاصی طراحی شده‌اند که لزوماً با ویژگی‌های بوم‌شناختی و فرهنگی کشورهای مختلف همخوانی ندارند. استفاده مستقیم از این شاخص‌ها بدون توجه به زمینه‌های نهادی، می‌تواند به برداشت‌های ناقص یا گمراه‌کننده منجر شود. در ایران نیز، مبارزه با فساد و ارتقای سلامت نظام اداری همواره از اولویت‌های مهم سیاست‌گذاری عمومی بوده است. تصویب قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد در سال ۱۳۹۰، تجلی تلاش نظام حکمرانی برای ایجاد چارچوب‌های قانونی در جهت پیشگیری از فساد است. به طور خاص، در ماده ۲۸ این قانون، بر ضرورت طراحی سازوکارهای سنجش سلامت اداری و تدوین شاخص‌های معتبر برای پایش عملکرد دستگاه‌ها تأکید شده است. مطابق بندهای این ماده، دستگاه‌های ذی‌ربط موظف به تدوین شاخص‌ها و انتشار نتایج دوره‌ای ارزیابی‌ها شده‌اند.

با وجود این الزامات قانونی، اجرای مؤثر نظام سنجش در مقام عمل با چالش‌هایی نظیر فقدان چارچوب مفهومی منسجم، اختلاف نظر درباره مؤلفه‌های کلیدی و محدودیت دسترسی به داده‌های معتبر روبروست. این وضعیت منجر به شکافی عمیق میان الزامات قانونی و ظرفیت‌های عملیاتی شده است؛ به گونه‌ای که بسیاری از ارزیابی‌ها در غیاب یک مدل بومی منسجم، به شاخص‌های بین‌المللی نظیر شاخص ادراک فساد (CPI) یا شاخص‌های حکمرانی جهانی (WGI) متوسل شده‌اند. این شاخص‌ها اگرچه تصویری کلی ارائه می‌دهند اما به دلیل اتکای زیاد به ادراک نخبگان و عدم توجه به ویژگی‌های نهادی کشور، مبنای کافی برای ارزیابی دقیق دستگاه‌های اجرایی در سطح ملی فراهم نمی‌کنند. پاسخ به این شکاف، بدون واکاوی انتقادی مدل‌های جهانی ممکن نیست؛ زیرا اتکای صرف به

شاخص‌های وارداتی، نه تنها خلأ بومی را پر نمی‌کند، بلکه ممکن است تصویر نادرستی از وضعیت سلامت اداری ایران ارائه دهد.

بر این اساس، طراحی هرگونه نظام سنجش بومی و کارآمد، مستلزم واکاوی انتقادی و کالبدشکافی مدل‌های موفق جهانی است. درک دقیق مبانی اپیستمولوژیک، مفروضات تئوریک و رویکردهای روش‌شناختی حاکم بر این مدل‌ها، سنگ‌بنای طراحی چارچوب‌های سنجش متناسب با بستر نهادی کشور خواهد بود. لذا، هدف اصلی این پژوهش شناسایی و واکاوی انتقادی مدل‌های بین‌المللی سنجش فساد و سلامت اداری و استخراج دلالت‌های نظری و کاربردی آن‌ها برای طراحی نظام سنجش بومی در ایران است. در همین راستا، پرسش اصلی پژوهش چنین مطرح می‌شود: مدل‌های بین‌المللی سنجش فساد و سلامت اداری بر چه مبانی مفهومی و روش‌شناختی استوارند و تحلیل انتقادی آن‌ها چه دلالت‌هایی برای طراحی یک نظام سنجش بومی سلامت اداری در ایران به همراه دارد؟

مبانی نظری پژوهش

فساد

فساد، به مثابه پدیده‌ای چندبعدی و پیچیده، طیف وسیعی از فعالیت‌های غیراخلاقی و فرادستگاهی را در بر می‌گیرد که در کانون آن، سوءاستفاده از قدرت برای تأمین منافع خصوصی قرار دارد. تنوع تعاریف ارائه شده توسط نهادهای بین‌المللی، بازتاب‌دهنده دگرگونی‌های این مفهوم در بسترهای سیاسی و اقتصادی است. سازمان شفافیت بین‌الملل فساد را سوءاستفاده از قدرت و اگذارشده جهت کسب منافع شخصی قلمداد می‌کند که مصادیقی همچون رشوه‌خواری، اختلاس و خویشتاوندسالاری را شامل می‌شود (Transparency International, 2021). به همین ترتیب، بانک جهانی با تأکید بر نقش منصب عمومی، فساد را بهره‌برداری نامشروع از جایگاه‌های قدرت برای دستیابی به مزایای غیرقانونی تبیین می‌نماید (World Bank, 2020). واکاوی عمیق این پدیده مستلزم گذار از تعاریف بسیط و ورود به حوزه‌های نظری شش‌گانه‌ای است که ریشه‌های وقوع و تداوم فساد را کالبدشکافی می‌کنند.

در رویکرد اخلاقی، کانون تحلیل بر تربیت کنشگران و ارزش‌های حاکم بر اعمال آن‌ها استوار است. در این نگاه، کنش‌های اجتماعی بر مبنای سلامت یا فساد اخلاقی فرد قضاوت

می‌شوند (حسینی‌هاشم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵). نظریه «سیب بد» در این حوزه، ارزش‌های منحط فردی را علت غایی بروز فساد می‌داند و تقویت فضیلت‌های اخلاقی را تنها پادزهر پایدار برمی‌شمارد (De Graff, 2007). هم‌سو با این نگاه، رویکرد روان‌شناختی بر اختلالات رفتاری و محرک‌های ذهنی تمرکز دارد. نظریه «قطع ارتباط اخلاقی» آلبرت باندورا تبیین می‌کند که چگونه افراد از طریق سازوکارهای توجیهی، پیوند میان رفتار مفسدانه و استانداردهای اخلاقی خود را از بین می‌برند تا بدون احساس پشیمانی در فعالیت‌های غیرانسانی مشارکت کنند (Bandura, 1990). این گسست درونی، فرآیند فساد را در مراحل آغازین تسهیل و در مراحل نهایی تثبیت می‌نماید (Moore, 2008).

رویکرد جامعه‌شناختی، فساد را محصول ساختار روابط و تعاملات اجتماعی می‌داند. نظریه آنومی رابرت مورتن، این پدیده را نتیجه شکاف عمیق میان اهداف فرهنگی (مانند ثروت) و ابزارهای مشروع ساختاری برای نیل به آن‌ها تحلیل می‌کند؛ وضعیتی که در آن فساد به عنوان یک رفتار انحرافی تحت فشارهای ساختاری بروز می‌یابد (De Graff, 2007). در کنار آن، رویکرد فرهنگی به بررسی چگونگی فهم و مواجهه گروه‌های مختلف با پدیده فساد می‌پردازد. مدل فرهنگی هافستد با ابعادی نظیر فاصله قدرت و جمع‌گرایی، تبیین می‌کند که چرا عملی واحد در یک فرهنگ، فساد و در فرهنگی دیگر، نوعی هنجار یا وفاداری تلقی می‌شود (Larmour, 2006).

رویکرد نهادی، فساد را فراتر از عدم صداقت فردی، نشانه‌ای از ضعف در ساختارهای حکمرانی و چارچوب‌های قانونی ناکارآمد قلمداد می‌کند (Rose-Ackerman & Palifka, 2016). در این دیدگاه، محیط‌های فاقد شفافیت و پاسخگویی، بستر اصلی شکوفایی فساد هستند. مدل کلاسیک کلیتگارد تبیین می‌کند که فساد حاصل ترکیب قدرت انحصاری و اختیار گسترده در غیاب پاسخگویی است (Klitgaard, 1988). این مدل نشان‌دهنده آن است که فساد در سیستم‌هایی با نظارت حداقلی و قدرت نامحدود مقامات، به شکلی ساختارمند شیوع می‌یابد.

دیدگاه‌های اقتصادی، فساد را عاملی برای ایجاد انحراف در سازوکارهای بازار و دلسردی سرمایه‌گذاران معرفی می‌کنند. مائورو نشان داده است که فساد با تخصیص نادرست منابع، رشد اقتصادی را تضعیف کرده و هزینه‌های معاملاتی را به شدت افزایش می‌دهد (Mauro, 1995). پیامدهای بلندمدت این فرآیند، شامل کاهش مشروعیت دولت، افزایش نابرابری و

فرسایش اعتماد عمومی به نهادهای دموکراتیک است (Seligson, 2002). این تحلیل‌های اقتصادی بر ضرورت تقویت نهادهای ناظر و اجرای دقیق قوانین برای جلوگیری از اخلاف در بازدهی ملی تأکید دارند.

تنوع رویکردهای نظری مؤید آن است که فساد ماهیتی چندوجهی دارد و طراحی هرگونه ابزار سنجش، مستلزم در نظر گرفتن تمامی این ابعاد به صورت یکپارچه است (Kurer, 2005). هایدن هایمر با تفکیک فساد به سه دسته سیاه (مورد انزجار نخبگان و توده)، خاکستری (مورد اختلاف نخبگان) و سفید (بدون حساسیت جدی اجتماعی)، نشان می‌دهد که قضاوت درباره فساد با افکار عمومی و زمان و مکان پیوندی وثیق دارد (Lafree & Morris, 2004). همچنین، تامپسون با تمایز میان فساد فردی و نهادی بر این نکته تأکید می‌ورزد که در فساد نهادی لزوماً نفع شخصی مستقیم مطرح نیست، بلکه انحراف در خدمت بقای ناصواب یک ساختار یا سازمان رخ می‌دهد (Thompson, 1993).

در مجموع، مبانی نظری فساد نشان می‌دهد که مهار این پدیده نیازمند رویکردی ترکیبی است؛ چرا که تمرکز صرف بر یک بعد (مثلاً اخلاق فردی)، منجر به نادیده گرفتن ریشه‌های ساختاری و اقتصادی شده و جامعیت نظام‌های سنجش و مقابله را مخدوش می‌سازد.

سلامت اداری

سلامت اداری در ادبیات نوین مدیریت دولتی، مفهومی فراتر از فقدان ساده فساد داشته و به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن نهادهای عمومی بر مدار اخلاق حرفه‌ای، شفافیت عملیاتی و پاسخگویی ساختارمند حرکت می‌کنند. این مفهوم که در تلاقی علوم سیاسی، اقتصاد و اخلاق سازمانی تعریف می‌شود، بر آیند ظرفیت‌های نهادی و کارآمدی فرآیندهایی است که رسالت‌های عمومی را بر منافع خصوصی مقدم می‌شمارند. در این چارچوب، سلامت اداری محصول مستقیم کیفیت قواعد بازی و ساختارهای حکمرانی تلقی می‌گردد. به گونه‌ای که طبق نظریه‌های نئونهادگرایی، رفتار کارگزاران تحت تأثیر الزامات قانونی و هنجارهای نهادینه‌شده شکل می‌گیرد. بر مبنای مطالعات صورت گرفته، استقرار شاخص‌هایی نظیر تصمیم‌گیری مشورتی و نظارت‌های ساختاری، محیطی بازدارنده در برابر انگیزه‌های فساد ایجاد کرده و با تنظیم نظام‌های حقوق و مزایای عادلانه، اصطکاک میان منافع فردی و سازمانی را به حداقل می‌رساند (Matei & Popa, 2009; Moziraji et al., 2023).

در لایه دیگری از تحلیل تئوریک، سلامت اداری با رویکردهای انتخاب عقلانی و محاسبات سود-هزینه کارگزاران پیوند می‌خورد. از این منظر، فساد نتیجه منطقی وضعیتی است که در آن قدرت تشخیص مقام اداری گسترده و پاسخگویی او محدود باشد. نابرابری‌های اقتصادی و ضعف در سیستم‌های پاداش، انگیزه کنشگران را برای ورود به تعاملات غیرقانونی نظیر رشوه و اختلاس تقویت می‌کند، لذا ارتقای سلامت اداری مستلزم اصلاح ساختارهای انگیزشی و افزایش هزینه‌های فساد از طریق مجازات‌های بازدارنده است (Taboli et al., 2019; Klitgaard, 1998). در کنار این محاسبات مادی، نظام‌های ارزشی و اخلاق حرفه‌ای نیز به عنوان رکنی تفکیک‌ناپذیر، از بروز آنومی اخلاقی جلوگیری می‌کنند. این نگاه که با مدل دیوان‌سالاری عقلانی-قانونی و برهمسو است، تأکید دارد که هدایت رفتار اداری باید توسط قواعد غیرشخصی و وجدان حرفه‌ای صورت گیرد تا از نفوذ منافع خصوصی بر تصمیمات عمومی پیشگیری شود (Rahman et al., 2024).

در نهایت، تحقق سلامت نظام‌مند در گروی پیوند میان دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی ذیل چتر حکمرانی خوب است. در اقتصادهای در حال گذار، پدیده تسلط دولت توسط منافع خصوصی، جدی‌ترین تهدید برای سلامت اداری محسوب می‌شود که فراتر از یک لغزش فردی، ریشه در ضعف‌های ساختاری حکمرانی دارد. این ضعف‌های سیستمی با ریزش اعتماد عمومی و تضعیف توسعه پایدار، هزینه‌های سنگینی بر پیکره جامعه تحمیل می‌کنند (Mousavi & Pourkiani, 2013). بنابراین، بازسازی سلامت اداری نیازمند رویکردی چندوجهی است که با ادغام دیدگاه‌های اقتصادی، اخلاقی و نهادی، به دنبال ایجاد نهادهای نظارتی مستقل و اجرای بی‌طرفانه قانون باشد. تنها از طریق چنین سنتز نظری و عملی است که می‌توان علاوه بر مهار انگیزه‌های مادی، قواعد بازی را اصلاح نمود و با تقویت وجدان حرفه‌ای، اعتماد عمومی به حکمرانی را بازسازی کرد (Anderson et al., 2000; Pozsgai-Alvarez & Pastor Sanz, 2021).

فساد و سلامت اداری

تقابل مفهومی و پیوستگی عملیاتی میان فساد و سلامت اداری، کانون اصلی گذار معرفت‌شناختی در مدل‌های ارزیابی مدرن است. در حالی که فساد به مثابه یک فروپاشی سیستمیک ارزیابی می‌شود، سلامت اداری دلالت بر ظرفیت نهادی برای ایمن‌سازی

ساختارها دارد. سنجش توأمان این دو مفهوم نشان می‌دهد که اتکای مفرط به شاخص‌های ادراکی، به دلیل آسیب‌پذیری پاسخ‌دهندگان در برابر پیامدهای ناشی از سوگیری دسترس‌پذیری و خطاهای شناختی، غالباً به بازتولید کلیشه‌ها منجر می‌شود تا کشف واقعیت‌های نهادی (Lagrotta, 2025). از این رو، فهم دقیق سلامت اداری مستلزم عبور از سنجش‌های تقلیل‌گرایانه ذهنی و حرکت به سوی معماری نوین روش شناختی است.

در گستره بین‌المللی، ادبیات اخیر به وضوح این شیفت معرفت شناختی را بازتاب می‌دهد؛ گذاری که نشان از بلوغ روش شناختی در فهم پدیده فساد دارد. در این راستا، تومن و همکاران (Thomann et al., 2025) با نقد مدل‌های تک‌بعدی پیشین، مدل شش ضلعی فساد را به عنوان یک چارچوب یکپارچه و مبتنی بر نظریه پیچیدگی توسعه دادند. این پژوهش با واکاوی داده‌های ۲۳ کشور اروپایی، شش دسته از عوامل بنیادین شامل بستر، فرصت‌ها، قابلیت‌ها، عرضه، فشار و توجیه‌پذیری را در سطوح خرد، میانی و کلان با یکدیگر تلفیق نمود تا نشان دهد فساد نه یک خطای فردی، بلکه برآیند تعامل پویای این متغیرهای ساختاری است. از سوی دیگر، پوزگای-آلوارز (Pozsgai-Alvarez, 2025) در واکاوی انتقادی روش‌شناسی‌های رایج، مدلی سه‌بعدی را پیشنهاد داده است. وی استدلال می‌کند که شاخص‌های آینده سنجش فساد باید مؤلفه‌های «تواتر»، «هزینه» و «اهمیت» را به عنوان عناصر ذاتی و عینی در خود جای دهند. این رویکرد، در واقع تلاشی برای عبور از پیمایش‌های سنتی مبتنی بر بر مواجهه عینی یا ارزیابی‌های صرفاً ادراکی به سمت سنجش‌های عینی‌تر و نهادینه شده است. همگام با این تحول، موژلینی و برکاجی (Mugellini & Berkachy, 2026) در ارزیابی جامع ۵۸ پیمایش ملی و فراملی، کیفیت ابزارهای سنجش را بر اساس ابعاد شش‌گانه سازمان ملل (شامل اعتبار، دقت، پایایی، تناوب، دسترس‌پذیری و مقایسه‌پذیری) بررسی کردند. آن‌ها با نقد شاخص‌های رایج ادراکی نظیر CPI، گذار به سوی مدل‌های سنجش مبتنی بر تجربه زیسته و شواهد عینی را به عنوان پیش‌شرطی برای درک صحیح از توسعه پایدار و ارزیابی کیفیت حکمرانی مطرح نمودند.

در مطالعات داخلی نیز، هم‌راستا با این تغییرات جهانی، تکاپو برای بومی‌سازی مفاهیم ساختاری و توسعه ابزارهای سنجش چندلایه در حال بسط است. مظفری و بحری (۱۴۰۴) در یک مطالعه تطبیقی عمیق، مدل‌های معتبر بین‌المللی همچون WGI، CPI و BTI را مورد مذاقه قرار داده و شاخص‌های ملی سنجش سلامت اداری را در سه سطح کلان ادراکی،

تجربی و نهادی (ساختاری) طبقه‌بندی کرده است. این پژوهش مؤید آن است که ارزیابی اثربخش سیاست‌های ضدفساد در ایران، نیازمند طراحی رویکردی جامع است که عوامل نهادی، سیاسی، فرهنگی و سطح مشارکت عمومی را به صورت هم‌زمان در یک ماتریس سنجش پوشش دهد. در ساحتی دیگر، مخترع و کسریانیان (۱۴۰۳) با اتخاذ رویکردی هرمنوتیک، به واکاوی موانع استقرار شفافیت در گلوگاه‌های حساس نظام حقوقی و اداری ایران پرداخته‌اند. تحلیل تفسیری آن‌ها مبین آن است که گردش آزاد اطلاعات به عنوان بنیان حکمرانی ضدفساد، همواره با مقاومت پنهان شبکه‌ها و تعارض منافع روبروست که مانع از نهادینه‌سازی شفافیت در دستگاه‌های اجرایی می‌شوند. در تکمیل این پازل مفهومی، عبادی آرام و فاضلی (۱۴۰۳)، به یکی از مغفول‌ترین متغیرها در ارزیابی ساختارهای مقابله با فساد، یعنی «اراده سیاسی» پرداخته‌اند. این پژوهش با صورت‌بندی یک چارچوب مفهومی در بستر حکمرانی خوب، استدلال می‌کند که فقدان اراده سیاسی در سطح سیاست‌گذاری، عامل تعیین‌کننده‌ای در شکست استراتژی‌های ضدفساد است و از این رو، ارزیابی نظری این اراده باید به عنوان یک شاخص پایه‌ای در معماری مدل‌های سنجش بومی لحاظ گردد.

واکاوی انتقادی این پیشینه حاکی از آن است که علی‌رغم دگرذیسی روش‌شناختی در سطح جهانی به سوی مدل‌های چندلایه، نهادی و مبتنی بر شواهد عینی، در بستر آکادمیک و اجرایی همچنان خلأ یک کالبدشکافی معرفت‌شناختی از ابزارهای سنجش به شدت احساس می‌شود. بیشتر مطالعات داخلی، یا به آسیب‌شناسی توصیفی رویه‌ها پرداخته‌اند و یا بدون واسازی مفروضات تئوریک مدل‌های وارداتی، آن‌ها را مبنای ارزیابی قرار داده‌اند.

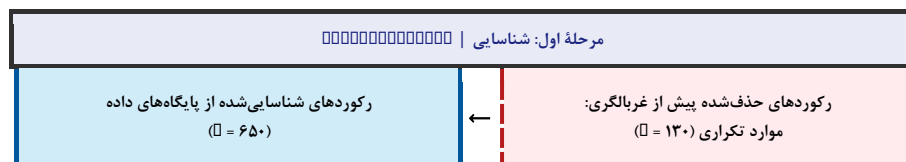
روش

پژوهش حاضر از نظر فلسفه در چارچوب پارادایم تفسیری قرار می‌گیرد؛ چراکه فساد و سلامت اداری مفاهیمی ذاتاً چندبعدی، زمینه‌مند و وابسته به ساختارهای نهادی و سیاسی هستند. از این منظر، هدف پژوهش تحلیل انتقادی منطق شکل‌گیری و ظرفیت تبیینی مدل‌های بین‌المللی سنجش در این حوزه با رویکردی سیاست‌گذارانه و مبتنی بر مدیریت دولتی است. بر این اساس، رویکرد پژوهش استقرایی انتخاب شد و استراتژی اصلی بر اساس گام‌های استاندارد مرور نظام‌مند ادبیات طراحی گردید. به‌منظور تضمین بازتولیدپذیری پژوهش، گردآوری داده‌ها از طریق جست‌وجوی ساختاریافته در پایگاه‌های علمی معتبر اعم از Web of Science و Google Scholar و همچنین پایگاه‌های اسنادی نهادهای مرجع

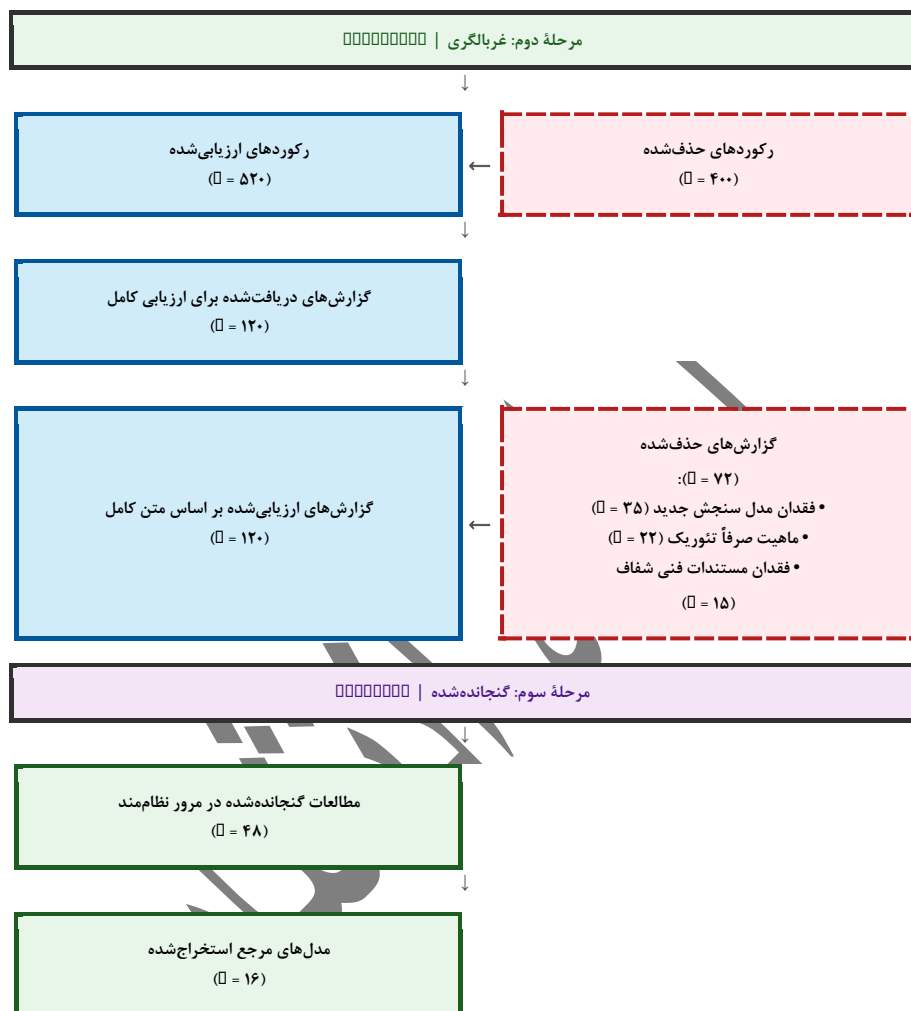
بین‌المللی نظیر Transparency International، بانک جهانی، OECD و پروژه V-Dem انجام شد. راهبرد جست‌وجو بر ترکیب نظام‌مند کلیدواژه‌ها با استفاده از عملگرهای بولی انجام پذیرفت. به‌طوری‌که جستجو شامل ترکیب مفاهیمی نظیر (Corruption Measurement OR Administrative Integrity OR Anti-corruption Indicators) AND (Institutional Evaluation OR Public Sector Transparency) تنظیم گردید و بازه زمانی منابع به دوره ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ محدود شد تا

تطور شاخص‌ها پوشش داده شود.

فرآیند غربالگری و انتخاب مطالعات تطبیقی و اسناد، منطبق بر پروتکل استاندارد پریزما^۱ انجام گرفت. در گام شناسایی اولیه از طریق پایگاه‌های داده، تعداد ۶۵۰ سند استخراج شد. پس از حذف ۱۳۰ مورد تکراری، ۵۲۰ مقاله و گزارش وارد مرحله غربالگری شدند. معیارهای ورود شامل تمرکز مستقیم بر مدل‌های سنجش سلامت اداری، برخورداری از چارچوب روش‌شناختی شفاف و انتشار توسط نهادهای معتبر یا مجلات داوری‌شده بود. متقابلاً، مقالات صرفاً تئوریک فاقد مدل سنجش، یادداشت‌های سیاستی و گزارش‌های فاقد مستندات فنی به عنوان معیارهای خروج در نظر گرفته شدند. با اعمال این معیارها بر عنوان و چکیده، ۱۲۰ سند برای ارزیابی متن کامل انتخاب گردید. در بررسی نهایی، ۷۲ سند (۳۵ مورد به دلیل فقدان ارائه مدل سنجش جدید، ۲۲ مورد به دلیل ماهیت صرفاً تئوریک، و ۱۵ مورد به دلیل فقدان مستندات فنی شفاف درباره نحوه گردآوری داده‌ها) حذف شدند که در نمودار ۱ آورده شده است. در نهایت، ۴۸ سند کلیدی (شامل مقالات پژوهشی و گزارش‌های نهادهای بین‌المللی) باقی ماندند که از تحلیل عمیق آن‌ها، ۱۶ مدل مرجع بین‌المللی به عنوان واحدهای تحلیل استخراج گردیدند. برای ارزیابی کیفی این ۱۶ مدل منتخب، صرفاً در دسترس بودن آن‌ها ملاک نبود بلکه هر مدل بر اساس معیارهایی نظیر اعتبار سازه، شفافیت در استراتژی گردآوری داده، جامعیت پوشش نهادی و استمرار در انتشار دوره‌ای (از طریق واکاوی اسناد فنی یا Technical Reports مدل‌ها) ارزیابی و تأیید گردید تا به عنوان واحد تحلیل نهایی پذیرفته شوند.

¹ PRISMA

نمودار ۱. فلوچارت فرآیند جستجو، غربالگری و انتخاب مطالعات مبتنی بر پریزما

با توجه به ماهیت کلان‌نگر مدل‌های سنجش و هدف پژوهش مبنی بر استخراج دلالت‌های خط‌مشی‌گذارانه و اقدام‌پذیر^۱، در مرحله تحلیل داده‌های مستخرج از این ۱۶ مدل، از رویکرد سنتز مضمونی جهت‌دار^۲ در بستر مرور مرور نظام‌مند استفاده شد. در این راستا، به جای تقلیل‌گرایی متن به کدهای خرد اسناد فنی و متدولوژیک هر مدل به عنوان واحد تحلیل در

^۱ Policy-actionable

^۲ Directed Thematic Synthesis

نظر گرفته شد. داده‌ها در قالب یک ماتریس استخراج و سنتز داده‌ها سازمان‌دهی شدند و گزاره‌های کلیدی آن‌ها استخراج گردید. سپس این مفاهیم انتزاع‌شده، در انطباق با مبانی نظری شش‌گانه تبیین فساد، در قالب چهار نسل کلان طبقه‌بندی و سنتز شدند. ماتریس استخراج داده‌ها (که در جدول ۲ ارائه شده است) نشان‌دهنده مسیر شفاف استنتاج از متون خام به مقولات نظری است. به‌منظور تضمین قابلیت اعتماد یافته‌ها، از راهبرد توافق ارزیابان^۱ در استخراج مضامین استفاده شد. دو پژوهشگر متخصص در حوزه مدیریت دولتی به صورت مستقل ۲۰ درصد از اسناد را مجدداً بررسی کردند. محاسبه ضریب کاپای کوهن (۰٫۸۵) نشان‌دهنده سطح توافق بسیار مطلوب است. محدود اختلافات تحلیلی نیز طی جلسات هم‌اندیشی مورد بحث قرار گرفت و با اعمال اصلاحات توافقی، در چارچوب نهایی ادغام گردید.

یافته‌ها (تحلیل تطبیقی و نسلی مدل‌های سنجش فساد و سلامت اداری)

جهت استخراج پارادایم‌های حاکم بر ۱۶ مدل سنجش سلامت اداری، اسناد مرتبط به هر مدل مورد تحلیل و سنتز مضمونی قرار گرفت. همان‌طور که در روش‌شناسی اشاره شد، گزاره‌های کلیدی این اسناد استخراج شده و سپس در انطباق با مبانی نظری شش‌گانه تبیین فساد (اخلاقی، روان‌شناختی، جامعه‌شناختی، فرهنگی، نهادی و اقتصادی)، در قالب چهار پارادایم کلان (نسل‌های سنجش) طبقه‌بندی و سنتز گردیدند. جدول ۲، ماتریس استخراج داده‌ها و مسیر شفاف استنتاج از متون خام به مقولات نظری و نسلی را نشان می‌دهد. جدول ۲، ماتریس استخراج و سنتز داده‌ها؛ پیوند تحلیلی مدل‌های مرجع با رویکردهای نظری

مقوله انتخابی (نسل / پارادایم)	رویکرد نظری مرتبط	مدل مرجع	نمونه گزاره/مضمون مستخرج از اسناد	تمرکز مفهومی مستخرج (مضمون محوری)	منبع
نسل اول: موج ادراک محور (افشاگری و حساسیت‌زایی)	رویکرد اخلاقی / روان‌شناختی (تأکید بر انحرافات فردی، هنجاری و نظریه سیب‌بد)	CPI	سنجش غیرمستقیم از طریق ادراکات کارشناسان؛ تمرکز بر سوءاستفاده از قدرت برای منافع خصوصی.	ادراک ذهنی از کج‌روی مقامات و نخبگان سیاسی	(Lambsdorff, 2003; 2006)
		BPI	ارزیابی سمت عرضه فساد؛ بررسی تمایل شرکت‌های صادرکننده به پرداخت رشوه.	تغییر تمرکز از تقاضا به عرضه فساد در تعاملات بین‌المللی	(Transparency International, 2000; Lambsdorff, 2005)

¹ Inter-coder reliability

(Kaufmann et al., 2005; Kaufmann & Kraay, 2024)	ارزیابی کلان شکست حکمرانی از نگاه نهادهای توسعه‌ای	استفاده از ۳۰ منبع برای سنجش انحراف در تخصیص منابع و سیطره نخبگان قدرتمند بر ارکان دولت.	WGI-CC		
(Hoti, 2005; Del Frè, 2012)	ریسک سیاسی و هزینه‌های غیررسمی برای تجارت	کیفیت بوروکراسی به عنوان اهرم ثبات سیاسی و متغیر تعیین‌کننده در جذابیت اقتصادی.	ICRG	رویکرد اقتصادی (نظریه مائورو، تأثیر بر تخصیص بهینه منابع و هزینه مبادله)	نسل دوم: موج بازارمحور (مدیریت ریسک و هزینه‌های مبادله)
(World Bank, 2005; 2009)	موانع عملیاتی بازار و تجربه ملموس بخش خصوصی	پیمایش ۱۴۰ هزار شرکت برای سنجش وقوع واقعی رشوه‌خواری در اخذ مجوزها و تدارکات.	ES		
(RAND Corporation, 2014; TRACE International, 2021)	ریسک رشوه‌خواری در زنجیره تأمین جهانی و تعاملات تجاری	ارزیابی بازدارندگی قانونی و انطباق سازمانی برای مدیریت ریسک شرکتی.	TRACE		
(Mungiu-Pippidi & Dadasov, 2016; Kang, 2023)	ریسک سیستمی در بستر اقتصاد و محدودیت‌های نظارتی	ارزیابی ۲۸ متغیر ساختاری جهت سنجش عدم تعادل در قدرت برای محاسبه هزینه-فایده ورود به بازار.	GCI		
(Wang & Rosenau, 2001; Roca, 2011)	تجربه مستقیم و روزمره از رشوه‌گیری بوروکراتیک در سطح خرد	سنجش درصد خانوارهایی که در ۱۲ ماه گذشته برای دریافت خدمات (آموزش، بهداشت) رشوه داده‌اند.	GCB	رویکرد جامعه‌شناختی / فرهنگی (نظریه آنومی مورتن، فشارهای ساختاری و شکاف طبقاتی)	نسل سوم: موج جامعه‌محور (تجربه زیسته و سرمایه اجتماعی)
(Afrobarometer, 2017)	عدالت توزیعی، اعتماد نهادی و کارآمدی نظام حکمرانی	پایش نگرش‌های مردمی نسبت به نهادها؛ شناسایی ریشه‌های فرسایش مشروعیت در جوامع آفریقایی.	Afrobarometer		
(Aldrin, 2010; Vretenar et al., 2023)	هنجارهای اجتماعی، انسجام منطقه‌ای و فرهنگ سازمانی	سنجش ادراک شهروندان از گزارش‌گری فساد و بررسی موانع فرهنگی پیش روی افشاگران در اروپا.	Eurobarometer		
(Crespo, 2009)	فرسایش سرمایه اجتماعی و رضایت از دموکراسی	پیوند میان حمایت از دموکراسی و ادراک فساد؛ تأثیر فساد بر ظهور جریان‌های پوپولیستی.	Latino barómetro		
(Coppedge et al., 2017; Maxwell et al., 2018)	یکپارچگی ساختاری، تفکیک قوا و کنترل انحصار قدرت	سنجش تفکیک‌شده نفوذ غیرقانونی در قوای مجریه، مقننه و قضائیه با اتکا بر کدگذاری طولی.	V-Dem	رویکرد نهادی (نظریه کلیتگارد، نئونهادگرایی و نارسایی در معماری سیستم)	نسل چهارم: موج ساختارمحور (یکپارچگی نهادی و سلامت سیستم)
(Yilmaz, 2006)	نهادینه‌سازی حاکمیت قانون و ظرفیت‌های خوداصلاح‌گری	ارزیابی استقرار نهادهای مستقل ضدفساد و اثربخشی سازوکارهای پیگرد قانونی در کشورهای در حال گذار.	BTI		
(Feigenblatt & Tonn, 2017; Mackey et al., 2018)	شفافیت فرآیندی، پاسخگویی نهادی و ظرفیت‌های پیشگیرانه	سنجش مبتنی بر واقعیت از شکاف میان متن قانون و اجرای آن در سطوح بوروکراسی.	GIR		

(Murray & Frenk, 2000)	طراحی معماری حکمرانی و مدیریت سلامت سازمانی	ابداع ابزار ارزیابی سلامت نهادها؛ استقلال نظارتی و ادغام معیارهای عینی (بودجه) و ذهنی (اعتماد).	KICA C / NIS		
------------------------	---	---	--------------------	--	--

نسل اول: پارادایم آگاهی بخشی، افشاگری و حساسیت زایی سیاسی (موج ادراک محور)

ظهور نسل نخست ابزارهای سنجش فساد در اواسط دهه ۱۹۹۰ میلادی را می توان پاسخی راهبردی به نوعی خلأ گفتمانی در ادبیات حکمرانی بین المللی دانست. خلأیی که در آن، پدیده فساد علی رغم اهمیت بنیادین خود، همچنان در حاشیه مباحث سیاست گذاری عمومی قرار داشت. این پارادایم که بر محوریت ادراک محوری شکل گرفت، بر این پیش فرض معرفت شناختی استوار است که فساد به مثابه پدیده ای پیچیده، نهان و اغلب غیر قابل ثبت در داده های رسمی، فاقد شاخص های عینی و قابل اتکای کوتاه مدت بوده و بهترین شیوه برای رصد آن، تکیه بر قضاوت های ذهنی خبرگان، نخبگان اقتصادی و تحلیلگران بین المللی است.

هدف غایی این موج، ایجاد یک شوک اطلاعاتی در سطح جهانی از طریق استراتژی افشاگری و تحت فشار قرار دادن^۱ بود تا دولت ها را به واسطه هزینه ناشی از بدنامی بین المللی، به سمت اصلاحات ساختاری سوق دهد. در ادامه، سه مدل بنیادین این نسل شامل شاخص ادراک فساد^۲، شاخص پرداخت کنندگان رشوه^۳ و شاخص کنترل فساد بانک جهانی^۴ با رویکردی تفصیلی مورد مذاقه قرار می گیرند.

هدف کلان این نسل را می توان در قالب ایجاد یک تحول اطلاعاتی در عرصه بین المللی تبیین کرد؛ شوکی که از طریق راهبرد افشاگری و فشار ناشی از آسیب به اعتبار بین المللی، دولت ها را در معرض قضاوت عمومی جهانی قرار داده و با تحمیل هزینه های آن ها را به سمت اصلاحات نهادی و ساختاری سوق دهد. در این چارچوب، ابزارهای سنجش فساد

¹ Naming and Shaming

² CPI

³ BPI

⁴ WGI-CC

نه تنها نقش توصیفی، بلکه کارکردی هنجاری و حتی مداخله گر در فرآیند حکمرانی پیدا می کنند.

در ادامه، سه الگوی محوری این نسل شامل شاخص ادراک فساد (CPI)، شاخص پرداخت کنندگان رشوه (BPI) و شاخص کنترل فساد در مجموعه شاخص های حکمرانی جهانی بانک جهانی (WGI-CC) به صورت تفصیلی و تحلیلی مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

۱. شاخص ادراک فساد (CPI): پلایه دار سنجش گری جهانی

شاخص ادراک فساد (CPI) که توسط سازمان شفافیت بین الملل پایه گذاری شد، نقطه عطف تاریخی در گذار از توصیف کیفی فساد به سمت کمی سازی مقایسه ای آن محسوب می شود. مبانی نظری این شاخص بر این منطق استوار است که سنجش مستقیم وقایع فساد به دلیل ماهیت مجرمانه و پنهان آن، همواره با خطای سیستماتیک همراه بوده و آمارهای رسمی قضایی صرفاً بازتاب دهنده کارایی نهادهای اجرای قانون هستند و نه عمق نفوذ فساد (Lambsdorff, 2003). از این رو، CPI با اتخاذ رویکردی فراتر سنجی^۱، ادراکات کارشناسان را به عنوان متغیر جانشین برای واقعیت پنهان فساد برمیگزیند. این شاخص به تدریج به مرجعی هنجار ساز^۲ در حکمرانی جهانی فساد تبدیل شد و توانست موضوع سلامت اداری را با اعتبار بین المللی کشورها گره زند؛ به گونه ای که امروزه رتبه کشورها در این شاخص نقشی تعیین کننده در تحلیل های ریسک اعتباری و جذابیت برای سرمایه گذاری مستقیم خارجی ایفا می کند (Gilman, 2018).

در لایه روش شناسی، CPI با ترکیب داده های حاصل از نظرسنجی های تخصصی و ارزیابی های نهادهای معتبری نظیر مجمع جهانی اقتصاد و واحد اطلاعات اکونومیست، تصویری ترکیبی از وضعیت بخش عمومی ارائه می دهد (Lambsdorff, 2006). تمرکز این شاخص بر ابعادی همچون سوء استفاده از قدرت دولتی برای منافع خصوصی، پرداخت های غیرقانونی در قراردادهای دولتی و توانمندی دولت در اجرای مکانیزم های پیشگیرانه است. با وجود بهبودهای روش شناختی در سال ۲۰۱۲ که منجر به تقویت استحکام آماری و قابلیت مقایسه طولی امتیازات شد (Saisana & Saltelli, 2012)، انتقادات جدی به این شاخص وارد

¹ Meta-survey

² Global norm-setting role

است. اتکای مفرط بر دیدگاه‌های نخبگان اقتصادی و تحلیلگران ریسک، منجر به تولید «دانش نخبه‌گرا» شده است که لزوماً با تجربه زیسته شهروندان عادی همخوانی ندارد. علاوه بر این، این خطر وجود دارد که CPI به جای سنجش خود فساد، تصویر رسانه‌ای از فساد را اندازه بگیرد، بدین معنا که یک جنجال سیاسی بزرگ می‌تواند منجر به سقوط رتبه کشوری شود که در واقعیت، سیستم‌های کنترلی خود را تقویت کرده است (Tsao & Hsueh, 2022).

۲. شاخص پرداخت‌کنندگان رشوه (BPI): واکاوی سمت عرضه فساد

در حالی که اکثر ابزارهای سنجش بر سمت تقاضا یعنی مقامات دولتی فاسد متمرکز بوده‌اند، شاخص پرداخت‌کنندگان رشوه با یک تغییر پارادایمی در رویکرد سنجشی، سمت عرضه یعنی شرکت‌های چندملیتی را مورد توجه قرار داد. مبانی نظری BPI بر این حقیقت استوار است که فساد در معاملات بین‌المللی، یک رابطه دوجانبه است و شرکت‌های متعلق به کشورهای توسعه‌یافته اغلب محرک اصلی تخریب سلامت اداری در اقتصادهای نوظهور هستند (Kimeu, 2014). این شاخص که نخستین بار در سال ۱۹۹۹ عرضه شد، به دنبال برهم زدن روایت سنتی بود که فساد را صرفاً مشکل کشورهای در حال توسعه می‌دانست. BPI با افشای تمایل شرکت‌های صادرکننده بزرگ به پرداخت رشوه برای کسب قراردادهای فرامرزی، مسئولیت اخلاقی و حقوقی کشورهای پیشرفته را در قبال پدیده فساد جهانی برجسته نمود (Transparency International, 2000).

روش‌شناسی BPI بر تجربه و ادراک مدیران ارشد و متخصصان اقتصادی متمرکز است که به طور مستقیم در جریان رقابت‌های تجاری بین‌المللی قرار دارند (Lambsdorff, 2005). این شاخص با پرسش از مدیران در کشورهای در حال توسعه درباره رفتار رقبای خارجی، تلاش می‌کند تا تصویری از ناهنجاری‌های رفتاری شرکت‌ها بر اساس ملیت آن‌ها ترسیم کند. قدرت اصلی BPI در تأثیرگذاری بر سیاست‌های کلان بین‌المللی نهفته است؛ این شاخص با ایجاد فشار بر کشورهای عضو OECD، زمینه‌ساز تصویب و اجرای سخت‌گیرانه‌تر کنوانسیون‌های مبارزه با رشوه‌خواری مقامات خارجی شد (Heimann & Pieth, 2018; Cuervo-Cazurra, 2008). با این حال، محدودیت‌های جغرافیایی و حجم نمونه در این شاخص همواره محل بحث بوده است. همچنین، سوگیری‌های فرهنگی و کلیشه‌های ذهنی پاسخ‌دهندگان نسبت به برخی قدرت‌های اقتصادی می‌تواند بر عینیت

نتایج سایه افکند؛ به گونه‌ای که اعتبار یک کشور در حوزه‌های دیگر، ممکن است به طور ناعادلانه‌ای امتیاز شرکت‌های آن را در این شاخص بهبود بخشد یا تخریب کند (Ko & Samajdar, 2010).

۳. شاخص کنترل فساد بانک جهانی (WGI-CC): رویکرد ساختاریافته به حکمرانی شاخص کنترل فساد به عنوان یکی از ستون‌های شش‌گانه پروژه شاخص‌های حکمرانی جهانی (WGI)، برآمده از نیاز نهادهای توسعه‌ای بین‌المللی به داده‌های دقیق‌تر برای هدایت کمک‌های فنی و مالی بود. مبنای نظری این شاخص بر پیوند ناگسستنی میان کیفیت حکمرانی و توسعه اقتصادی تأکید دارد (Kaufmann et al., 2005). در این دیدگاه، فساد به عنوان شکستی نظام‌مند در سازوکارهای حکمرانی تعریف می‌شود؛ پدیده‌ای که موجب انحراف در تخصیص منابع و تضعیف کارکرد حاکمیت قانون می‌گردد. شاخص CC با هدف ارائه ابزاری بی‌طرف و جامع، تلاش کرد تا تمامی ابعاد فساد، از رشوه‌های کوچک اداری تا سیطره بر ارکان تصمیم‌گیری دولت توسط نخبگان قدرتمند را پوشش دهد (Apaza, 2009).

تفاوت کلیدی روش‌شناسی WGI-CC با سایر مدل‌های این نسل، در وسعت منابع داده‌ای و تکنیک‌های تجمیع آماری آن است. این شاخص با بهره‌گیری از بیش از ۳۰ منبع مجزا شامل نظرسنجی‌های خانوار، گزارش‌های سازمان‌های غیردولتی و ارزیابی‌های فنی اندیشکده‌ها، سعی در کاهش خطای اندازه‌گیری از طریق مدل‌سازی اثرات پنهان دارد (Kaufmann & Kraay, 2024). استفاده از این روش ترکیبی، به شاخص کنترل فساد اجازه می‌دهد تا نمایندگی گسترده‌تری از واقعیت‌های متنوع در بیش از ۲۰۰ کشور ارائه دهد. قوت این مدل در پیوند دادن موضوع فساد با مفاهیم گسترده‌تری نظیر پاسخ‌گویی و حاکمیت قانون است. با این حال، منتقدان بر این باورند که پیچیدگی آماری و عدم شفافیت کامل در فرآیند وزن‌دهی به منابع مختلف، امکان بازتولید مستقل نتایج را دشوار می‌سازد (Malito, 2014). علاوه بر آن، نوسانات امتیازات در این شاخص گاهی بیش از آنکه ناشی از تغییر در رفتارهای واقعی باشد، بازتاب‌دهنده تغییر در متدولوژی یا جابجایی منابع داده‌ای است که این امر می‌تواند در تحلیل‌های طولی میان سیاست‌گذاران ابهام ایجاد کند.

سنتز و تحلیل پارادایمیک نسل اول: از افشاگری تا نهادینه‌سازی ادراک

تحلیل جامع نسل اول شاخص‌های سنجش فساد نشان‌دهنده حاکمیت پارادایم شفافیت به مثابه ابزار اصلاح است. این مدل‌ها با تکیه بر قدرت اعداد، توانستند سکوت جهانی درباره فساد را شکسته و آن را به یک متغیر کلیدی در معادلات قدرت و اقتصاد تبدیل کنند. ویژگی مشترک این نسل، نگاه کلان‌نگر و تکیه بر قضاوت‌های بیرونی است. این ابزارها با ایجاد رقابت میان دولت‌ها برای بهبود رتبه بین‌المللی، زمینه‌ساز شکل‌گیری نهادهای ملی مبارزه با فساد در بسیاری از کشورها شدند. با این حال، میراث این نسل با یک تناقض درونی همراه است؛ از یک سو، ادراک محوری راهگشای سنجش در محیط‌های بسته و پنهان بود و از سوی دیگر، همین وابستگی به ذهنیت، این شاخص‌ها را در معرض اتهام سوگیری غربی و سطحی‌نگری قرار داد. این شاخص‌ها پیش از آنکه به چرایی بروز فساد پاسخ دهند، بر کجایی و میزان آن متمرکز بودند. با این حال، اهمیت تاریخی این نسل در این است که بدون حساسیت‌زایی سیاسی ایجاد شده توسط CPI و پویایی‌های ایجاد شده توسط بانک جهانی، مسیر برای ظهور نسل‌های بعدی که بر داده‌های عینی‌تر و تجربه‌های زیسته متمرکز هستند، هرگز هموار نمی‌گشت.

نسل دوم: پارادایم مدیریت ریسک و هزینه‌های مبادله (موج بازارمحور)

ظهور نسل دوم شاخص‌های سنجش فساد در اواخر قرن بیستم و اوایل قرن بیست و یکم، بازتاب‌دهنده چرخش پارادایمیک از اخلاق سیاسی به سمت کارایی اقتصادی است. در این برهه، فساد دیگر به مثابه یک رذیلت اخلاقی انتزاعی نگریسته نمی‌شود، بلکه به عنوان یک مالیات پنهان و عامل فزاینده‌ی هزینه‌های مبادله^۱ در کانون تحلیل‌های مدیریت دولتی نوین قرار می‌گیرد. این پارادایم که ریشه در نظریه نهادگرایی اقتصادی و دیدگاه‌های اندیشمندانی چون داگلاس نورث (۱۹۹۰) دارد، بر این اصل استوار است که ساختار نهادی یک کشور، از طریق تعیین قواعد بازی و سازوکارهای اجرایی، بر عملکرد اقتصادی و ثبات محیط کسب‌وکار تأثیر می‌گذارد (North, 1990). مدل‌های این نسل، از جمله ICRG، ES، TRACE و GCI، با هدف ارائه ابزارهای پیش‌بینی‌پذیر برای سرمایه‌گذاران و شرکت‌های چندملیتی طراحی شده‌اند تا ریسک‌های ناشی از ضعف سلامت اداری را در محاسبات مالی و استراتژیک خود بگنجانند.

¹ Transaction Costs

۱. راهنمای ریسک کشوری بین‌المللی^۱: پیشگام در تحلیل‌های طولی و نهادی

مدل ICRG که توسط گروه خدمات ریسک سیاسی (PRS) در سال ۱۹۸۰ پایه‌گذاری شد، یکی از قدیمی‌ترین و معتبرترین ابزارهای سنجش ریسک در ادبیات مدیریت دولتی و اقتصاد سیاسی است (Ghosh & Siddique, 2015). مبانی نظری این مدل بر این فرض بنا شده است که کیفیت بوروکراسی و میزان فساد، متغیرهای تعیین‌کننده در ثبات سیاسی و جذابیت اقتصادی یک کشور محسوب می‌شوند (Hoti, 2005). ICRG با پیوند زدن متغیرهای سیاسی به شاخص‌های مالی و اقتصادی، چارچوبی را فراهم می‌سازد که در آن سلامت اداری به مثابه بخشی از زیرساخت امنیت سرمایه‌گذاری تعریف می‌شود. این مدل با الهام از اقتصاد نهادی، فساد را در کنار شاخص‌هایی نظیر قانون و نظم و کیفیت بوروکراسی قرار می‌دهد تا نشان دهد چگونه ضعف نهادی منجر به افزایش هزینه‌های مبادله و کاهش اعتماد به ساختار حاکمیت می‌گردد (Del Frè, 2012).

در لایه روش‌شناسی، ICRG با اختصاص ۵۰ درصد از وزن امتیاز کل به ریسک سیاسی، اهمیت بنیادین حکمرانی را در ثبات ملی برجسته می‌نماید. این مدل با تفکیک دقیق مؤلفه‌ها به ۱۲ زیرشاخص، امکان تحلیل‌های چندبعدی را برای پژوهشگران فراهم آورده است (Petkov, 2018). نقطه قوت بی‌بدیل این شاخص، تداوم و پایداری داده‌های آن طی چهار دهه اخیر است که امکان مدل‌سازی‌های اقتصادسنجی طولی را برای تحلیل گسست‌های نهادی فراهم می‌کند (Mobolaji & Omoteso, 2009). با این حال، نقد جدی وارده بر این مدل، وابستگی شدید به قضاوت‌های کارشناسی است که می‌تواند تحت تأثیر سوگیری‌های ذهنی تحلیل‌گران قرار گرفته و به جای انعکاس داده‌های تجربی، بازتاب‌دهنده تفاسیر نخبگانی باشد (Johnston, 2005).

۲. پیمایش‌های بنگاه‌های اقتصادی (ES): گذار به تجربه زیسته بخش خصوصی

در حالی که مدل‌های پیشین بر ادراکات نخبگان متکی بودند، بانک جهانی با معرفی پیمایش‌های بنگاه‌های اقتصادی (ES) در سال ۲۰۰۵، چرخشی تجربی در سنجش فساد ایجاد کرد (World Bank, 2005). مبانی نظری این شاخص بر این اصل مدیریت دولتی استوار است که فساد در تعاملات روزمره بوروکراتیک، عملکرد بازار را مختل کرده و مانع از رشد بخش خصوصی می‌شود (Kaufmann & Kraay, 2024). هدف اصلی ES، فراتر رفتن

¹ The International Country Risk Guide (ICRG)

از کلیات و دستیابی به داده‌های خرد در سطح بنگاه است تا محدودیت‌های ناشی از فساد اداری در فرآیندهایی نظیر اخذ مجوزها، بازرسی‌های مالیاتی و تدارکات عمومی شناسایی گردند (Hallward-Driemeier & Aterido, 2009). این رویکرد، فساد را به مثابه یک مانع عملیاتی در مسیر توسعه بنگاه‌های اقتصادی تحلیل می‌کند.

روش‌شناسی ES با پوشش بیش از ۱۴۰ هزار شرکت در سطح جهان، یکی از گسترده‌ترین پایگاه‌های داده تجربی را فراهم آورده است. شاخص‌های مورد سنجش در این مدل، وقوع واقعی رشوه‌خواری و انتظارات غیررسمی در تعاملات اداری را هدف قرار می‌دهند (World Bank, 2009). نقطه قوت کلیدی این شاخص، تفکیک‌پذیری بالای آن بر اساس اندازه بنگاه و نوع بخش اقتصادی است که به سیاست‌گذاران اجازه می‌دهد اصلاحات را به صورت هدفمند در حوزه‌های پرریسک اجرا کنند (Sequeira & Djankov, 2014). با این وجود، چالش کم‌گزارشی ناشی از ترس از عواقب قانونی یا میل به پذیرش اجتماعی، همچنان به عنوان یک محدودیت روش‌شناختی در این پیمایش‌ها خودنمایی می‌کند (Jain, 2001). همچنین، تمرکز غالب این شاخص بر فساد کوچک باعث می‌شود که ابعاد پیچیده‌تر فساد کلان و رانت‌جویی‌های سیاسی در سطوح عالی حاکمیت، در این مدل کمتر بازتابی گردند (Knack, 2006).

۳. ماتریس ریسک رشوه‌خواری TRACE، ابزار انطباق سازمانی و مدیریت ریسک شرکتی

ماتریس TRACE که در سال ۲۰۱۴ با همکاری مؤسسه RAND توسعه یافت، پاسخی به نیازهای روزافزون بخش خصوصی برای انطباق با قوانین ضدفساد بین‌المللی نظیر FCPA است (RAND Corporation, 2014). مبانی نظری این مدل بر انطباق سازمانی (Corporate Compliance) و مسئولیت‌پذیری شرکتی تمرکز دارد. TRACE تلاش می‌کند تا با ارائه ارزیابی‌های دقیق از ریسک رشوه در تعاملات تجاری با دولت، ابزاری عملیاتی برای مدیریت ریسک در زنجیره تأمین جهانی فراهم آورد (TRACE International, 2021). در این پارادایم، سلامت اداری کشورها از دریچه توانمندی آن‌ها در بازدارندگی از رشوه‌خواری و کیفیت نظارت جامعه مدنی سنجیده می‌شود.

روش‌شناسی این ماتریس بر چهار حوزه کلیدی شامل تعاملات تجاری، بازدارندگی قانونی، شفافیت دولت و ظرفیت نظارتی متکی است. استفاده از داده‌های معتبر نهادهایی چون سازمان

ملل و بانک جهانی، اعتباری علمی به این شاخص بخشیده است (RAND Corporation, 2014). قوت اصلی TRACE در کاربرد عملیاتی آن برای مدیران ارشد و حقوقی شرکت‌ها نهفته است که به آن‌ها اجازه می‌دهد استراتژی‌های ورود به بازارهای نوظهور را بر اساس نمرات ریسک واقعی تدوین کنند. با این حال، تکیه بر داده‌های عمومی که ممکن است با تأخیر به‌روزرسانی شوند، در کنار ذهنی بودن وزن‌دهی به زیرشاخص‌ها، از جمله چالش‌هایی است که دقت پیش‌بینی این مدل را در محیط‌های به شدت پویا با محدودیت مواجه می‌سازد.

۴. شاخص جهانی فساد (GCI): رویکرد ساختاری و چندبعدی به ریسک شاخص جهانی فساد (GCI) که در سال ۲۰۱۹ توسط شرکت سوئیسی GRP عرضه شد، نماینده نسل نوین شاخص‌های ساختارگرا است. مبانی نظری GCI بر این دیدگاه استوار است که فساد نتیجه مستقیم عدم تعادل در قدرت، ضعف نهادهای ناظر و فقدان پاسخگویی در ساختارهای اقتصادی است (Mungiu-Pippidi & Dadasov, 2016). این شاخص با هدف عبور از محدودیت‌های مدل‌های ادراک‌محور نظیر CPI، بر شاخص‌های عینی و ساختاری نظیر چارچوب‌های قانونی ضدفساد، استقلال قضایی و نابرابری‌های اقتصادی تمرکز می‌کند (Ivanov, 2007). GCI فساد را به مثابه یک خروجی نامطلوب سیستمی تحلیل می‌کند که ریشه در کیفیت حکمرانی و سلامت بستر اقتصادی دارد.

روش‌شناسی GCI با بهره‌گیری از ۲۸ متغیر در چهار بعد اصلی، تحلیلی جامع از ریسک ارائه می‌دهد (Kang, 2023). این مدل با ترکیب داده‌های مربوط به حاکمیت قانون، آزادی رسانه‌ها و کیفیت مقررات، امتیازاتی را تولید می‌کند که بازتاب‌دهنده ریسک‌های عینی در محیط ملی است (Gilman, 2018). ماهیت چندبعدی و اتکا به داده‌های شفاف و عمومی، اعتبار بالایی به GCI بخشیده و آن را به ابزاری ارزشمند برای تحلیل‌گران مستقل بدل کرده است (Swardt, 2021). با این حال، منتقدان خاطرنشان کرده‌اند که برخی متغیرهای این شاخص، نظیر آزادی رسانه‌ها، ممکن است واجد سوگیری‌های ضمنی غربی باشند که لزوماً پیچیدگی‌های حکمرانی در کشورهای غیرغربی را به درستی منعکس نمی‌کنند (Rusciano, 2023).

سنتز و تحلیل راهبردی نسل دوم: غلبه منطق بازار بر سنجش سلامت

تحلیل جامع مدل‌های نسل دوم نشان‌دهنده آن است که در این پارادایم، سنجش فساد به یک کالای اطلاعاتی برای تسهیل تصمیم‌گیری‌های اقتصادی تبدیل شده است. این نسل با انتقال تمرکز از شهروند به بنگاه اقتصادی، توانست فساد را در قالب هزینه‌های مبادله و ریسک‌های عملیاتی فرموله کند. ویژگی متمایز این موج، حرکت به سمت عینیت‌بخشی و استفاده از داده‌های تجربی در کنار قضاوت‌های کارشناسی است. این ابزارها با برجسته کردن پیوند میان سلامت اداری و رشد اقتصادی، دولت‌ها را مجاب کردند که اصلاحات ضدفساد نه یک انتخاب اخلاقی، بلکه یک ضرورت حیاتی برای بقا در رقابت‌های جذب سرمایه جهانی است. اگرچه این نسل در شناسایی فسادهای ساختاری و اقتصادی بسیار توانمند عمل کرده است، اما همچنان در ثبت ابعاد اجتماعی و انسانی فساد و تأثیر آن بر عدالت توزیعی، با خلأهای نظری مواجه است؛ موضوعی که زمینه‌ساز ظهور نسل سوم شاخص‌ها با محوریت سرمایه اجتماعی و تجربه زیسته گردید.

نسل سوم: پارادایم سرمایه اجتماعی و تجربه زیسته (موج جامعه‌محور یا تجربه‌محور)

ظهور نسل سوم شاخص‌های سنجش فساد در ابتدای هزاره سوم، واکنشی علمی و پارادایمیک به محدودیت‌های رویکردهای نخبگان (نسل اول) و ریسک‌های بازار (نسل دوم) بود. این پارادایم که بر محوریت جامعه‌محوری شکل گرفت، بر این پیش‌فرض استوار است که فساد پیش از آنکه یک متغیر اقتصادی یا سیاسی کلان باشد، پدیده‌ای است که در متن زندگی روزمره شهروندان تجربه شده و پیامدهای مستقیم آن بر عدالت اجتماعی و مشروعیت نظام‌های سیاسی سایه می‌افکند. در این موج، تمرکز از ادراک به سمت تجربه تغییر جهت داد تا مشخص شود که فساد چگونه در لایه‌های زیرین بوروکراسی، پیوند میان دولت و ملت را تضعیف می‌کند. زیربنای نظری این نسل، نظریه دموکراسی مشارکتی و سرمایه اجتماعی است که بر اساس آن، فساد به‌عنوان پدیده‌ای با پیامدهای نهادی گسترده، از جمله فرسایش اعتماد عمومی و تضعیف حاکمیت قانون در نظر گرفته می‌شود.

۱. شاخص جهانی فساد (GCB): بازتاب تجربه زیسته شهروندان

شاخص جهانی فساد (GCB) به عنوان یکی از پیشرفته‌ترین ابزارهای تجربی سازمان شفافیت بین‌الملل، نقطه عطفی در دموکراتیک کردن سنجش فساد محسوب می‌شود. در حالی که شاخص‌های پیشین بر دیدگاه مدیران و کارشناسان تمرکز داشتند، GCB در سال ۲۰۰۳ با هدف وارد کردن صدای شهروندان به حوزه حکمرانی راه‌اندازی شد (Roca, 2011). مبنای نظری این شاخص بر ضرورت پاسخگویی دموکراتیک استوار است؛ بدین معنا که سلامت یک نظام اداری باید توسط کسانی ارزیابی شود که دریافت‌کنندگان نهایی خدمات عمومی هستند (Wang & Rosenau, 2001). این شاخص با تفکیک میان ادراک فساد و تجربه رشوه، توانست واقعیت‌های تلخ مواجهه با بوروکراسی‌های فاسد را در بخش‌های آموزش، بهداشت و دستگاه‌های انتظامی به تصویر بکشد.

روش‌شناسی GCB بر پیمایش‌های گسترده خانوار استوار است که با رعایت استانداردهای دقیق نمونه‌گیری در بیش از ۱۰۰ کشور اجرا می‌شود (Roca, 2011). وجه تمایز اصلی این مدل در تمرکز بر داده‌های مربوط به تجربه مستقیم فساد است؛ جایی که از افراد پرسیده می‌شود آیا در یک سال گذشته مجبور به پرداخت وجه غیرقانونی برای دریافت خدمات شده‌اند یا خیر (Ogwang & Cho, 2014). این رویکرد به پژوهشگران اجازه می‌دهد تا شکاف میان ادراک عمومی و واقعیت‌های میدانی را تحلیل کنند. نقطه قوت بنیادین GCB در توانمندسازی جامعه مدنی برای فشار بر دولت‌ها جهت اصلاحات در بخش‌های ملموس زندگی مردم نهفته است (Johnson & Hardoon, 2012). با این حال، محدودیت‌هایی همچون سوگیری‌های ناشی از فضای سیاسی کشورها و احتمال گزارش کم به دلیل ترس از عواقب قانونی، همچنان چالش‌های جدی پیش روی این پیمایش‌های بین‌المللی است (Ghosh & Siddique, 2015).

۲. آفروبارومتر (Afrobarometer): دیده‌بان دموکراسی در قاره سیاه

شاخص آفروبارومتر که از سال ۱۹۹۹ فعالیت خود را آغاز کرد، نمونه‌ای موفق از نهادهای سازش سنجش‌های منطقه‌ای بر پایه نظریه دموکراسی مشارکتی است (Afrobarometer, 2017). این پروژه که حاصل همکاری موسسات پژوهشی مستقل در آفریقا است، بر این اصل استوار است که حکمرانی کارآمد نیازمند رصد مستمر نگرش‌های مردمی است. آفروبارومتر فساد را در پیوند با مفاهیمی چون عدالت توزیعی و کارآمدی نهادی مورد واکاوی قرار می‌دهد. این شاخص با بررسی نگرش مردم نسبت به نهادهایی

چون ریاست جمهوری و قوه قضائیه، تلاش می‌کند تا ریشه‌های فرسایش مشروعیت در جوامع در حال گذار آفریقا را شناسایی کند.

روش‌شناسی آفروبارومتر به دلیل استفاده از مصاحبه‌های حضوری به زبان مادری پاسخ‌دهندگان و نمونه‌گیری احتمالی چندمرحله‌ای، از اعتبار علمی بالایی در میان پژوهشگران مدیریت دولتی برخوردار است (Marfouk et al., 2021). این مدل با ثبت دقیق ادراکات شهروندان از میزان فساد در نهادهای کلیدی، تصویری طولی از روند تحولات حکمرانی در آفریقا ارائه می‌دهد (Momoh, 2015). قدرت اصلی این شاخص در توانایی آن برای ردیابی تغییرات فرهنگی نسبت به فساد در طول زمان است (Afrobarometer, 2021). با این وجود، در محیط‌های سیاسی سرکوب‌گر، پاسخ‌دهندگان ممکن است از ابراز دیدگاه‌های واقعی خود اجتناب کنند که این امر می‌تواند منجر به تولید داده‌هایی شود که وضعیت را بهتر از واقعیت نشان دهند؛ چالشی که لزوم ترکیب این داده‌ها با متغیرهای ساختاری را برجسته می‌سازد.

۳. یوروبارومتر (Eurobarometer): سنجش نگرش و هنجارهای اجتماعی در اروپا
یوروبارومتر به عنوان ابزار تحلیلی کمیسیون اروپا، از اواسط دهه ۱۹۷۰ نقش مهمی در پایش نگرش‌های سیاسی و اجتماعی در اتحادیه اروپا ایفا کرده است (Aldrin, 2010). پیمایش‌های ویژه این نهاد درباره فساد، بر پایه نظریه‌های ادغام اروپایی و هماهنگی استانداردها شکل گرفته است. در این پارادایم، فساد نه تنها یک مشکل ملی، بلکه عاملی برای تضعیف انسجام اتحادیه اروپا تلقی می‌شود. یوروبارومتر با بررسی دقیق ادراک شهروندان و کسب‌وکارها، به دنبال شناسایی تفاوت‌های هنجاری در برخورد با فساد میان کشورهای عضو است (Vretnar et al., 2023).

روش‌شناسی این ابزار شامل مصاحبه‌های چندگانه (حضوری، تلفنی و آنلاین) است که با دقت آماری بالا در تمامی کشورهای عضو اجرا می‌شود. تمرکز ویژه یوروبارومتر بر گزارش‌گری فساد و موانع پیش روی افشاگران، بعد جدیدی به مطالعات سلامت اداری افزوده است. این شاخص به تحلیل‌گران اجازه می‌دهد تا بفهمند چرا در برخی فرهنگ‌های اروپایی، شهروندان تمایل کمتری به گزارش فساد دارند. نقاط قوت این مدل در استانداردسازی پرسشنامه‌ها و ارائه داده‌های مقایسه‌ای دقیق میان جوامع با سطوح مختلف

توسعه نهادی نهفته است، هرچند که در برخی موارد، ناهمگونی در کیفیت اجرای نظرسنجی ها در قلمروهای مختلف می تواند بر قابلیت مقایسه مستقیم داده ها تأثیر بگذارد.

۴. لاتینوبارومتر (Latinobarómetro): سنجش اعتماد نهادی در موج های دموکراسی پروژه لاتینوبارومتر که در میانه دهه ۱۹۹۰ در شیلی پایه گذاری شد، پاسخی به ضرورت های تحکیم دموکراسی در آمریکای لاتین پس از دوران اقتدارگرایی بود (O'Reilly, 2016). مبانی نظری این شاخص بر پیوند میان حمایت از دموکراسی و ادراک فساد تمرکز دارد (Crespo, 2009). در جوامعی که با میراث های ساختاری فساد روبرو هستند، لاتینوبارومتر تلاش می کند تا نشان دهد چگونه رواج رفتارهای فاسد می تواند رضایت از دموکراسی را کاهش داده و فضا را برای ظهور جریان های پوپولیستی فراهم کند (Turner & Martz, 1997). این شاخص، فساد را به مثابه سمی برای اعتماد نهادی تحلیل می کند. روش شناسی لاتینوبارومتر بر پیمایش های سالانه چهره به چهره در ۱۸ کشور منطقه استوار است که بیش از ۶۰۰ میلیون نفر را پوشش می دهد. استاندارد سازی پرسشنامه ها در این منطقه وسیع، امکان تحلیل های منطقه ای و شناسایی الگوهای رفتاری مشترک را فراهم ساخته است (Béliz & Chelala, 2016). اعتبار این شاخص به دلیل رعایت دقیق پروتکل های نمونه گیری احتمالی همواره مورد تأیید نهادهای بین المللی بوده است (Cabrera, 2020). با این حال، حذف برخی کشورهای حوزه کارائیب و محدودیت های لجستیکی در مناطق دورافتاده، در کنار سوگیری مطلوبیت اجتماعی در پاسخ ها، از جمله چالش هایی است که می تواند تصویر ارائه شده از وضعیت سلامت اداری در این منطقه را با سوگیری مواجه کند (Cruz-Coke, 2003).

سنتز و تحلیل پارادایمیک نسل سوم: بازگشت به اخلاق اجتماعی و عدالت

تحلیل جامع مدل های نسل سوم نشان دهنده آن است که در این پارادایم، فساد از یک متغیر تکنیکی به یک مسئله اجتماعی تبدیل شده است. این نسل با قرار دادن تجربه زیسته شهروند در کانون توجه، توانست ابعاد انسانی و اخلاقی فساد را که در نسل های قبلی مغفول مانده بود، برجسته نماید. ویژگی متمایز این موج، تأکید بر پیوند میان سلامت اداری و مشروعیت سیاسی است. این ابزارها نشان دادند که مبارزه با فساد نه صرفاً برای کارایی بازار، بلکه برای حفظ بقای دموکراسی و ارتقای عدالت توزیعی ضروری است. اگرچه تکیه بر نظرسنجی

های افکار عمومی با چالش‌های روش‌شناختی ذاتی همراه است، اما این نسل از شاخص‌ها توانسته‌اند با تولید داده‌های طولی و شهروندمحور، فشاری بی‌سابقه بر دولت‌ها برای پاسخگویی در قبال رفتارهای بوروکراتیک خود وارد کنند. این رویکرد، زمینه‌ساز شکل‌گیری نسل چهارم شاخص‌ها گردید که به دنبال یکپارچه‌سازی این تجربه‌ها با ساختارهای نهادی و مدیریتی درون‌سازمانی هستند.

نسل چهارم: پارادایم «یکپارچگی نهادی و سلامت سیستماتیک» (موج ساختارمحور)

ظهور نسل چهارم در ادبیات سنجش فساد، نشان‌دهنده یک چرخش اپیستمولوژیک از سنجش پیامدها به سمت تحلیل ریشه‌ها و ساختارها است. در این پارادایم، فساد به مثابه یک نارسایی در سلامت سازمانی و نقص در طراحی نهادی نگریسته می‌شود. برخلاف نسل‌های پیشین که بر ادراک یا تجربه شهروندان متمرکز بودند، موج چهارم بر ظرفیت‌های پیشگیرانه، چیدمان نهادی و پایداری سیستماتیک تأکید می‌ورزد. این رویکرد ساختارمحور، سلامت اداری را نه در غیاب فساد، بلکه در وجود سازوکارهای صلب و منعطف یکپارچگی تعریف می‌کند. در این چارچوب، مدل‌هایی نظیر V-Dem، BTI و KICAC تلاش می‌کنند تا با واکاوی در لایه‌های عمیق حکمرانی، ظرفیت‌های زیربنایی دولت‌ها را برای صیانت از منافع عمومی ارزیابی نمایند.

۱. شاخص فساد دموکراسی‌های متنوع (V-Dem): دقت روش‌شناختی در بستر زمان
شاخص فساد در پروژه دموکراسی‌های متنوع (V-Dem)، به عنوان یکی از پیشرفته‌ترین ابزارهای سنجش در سطح بین‌المللی، محصول نگاهی تکثرگرا به مفهوم دموکراسی و حکمرانی است. این شاخص که تحت هدایت دانشگاه گوتنبرگ و با مشارکت هزاران متخصص توسعه یافته، فراتر از سنجش‌های ساده و تک‌بعدی حرکت می‌کند (Coppedge et al., 2017). مبانی نظری V-Dem بر این اصل استوار است که فساد پدیده‌ای پنهان و چندوجهی بوده و تحلیل آن مستلزم جداسازی دقیق حوزه‌های نفوذ آن در قوای مختلف است. این مدل، فساد را در سطوح قوه مجریه، مقننه و قضائیه به صورت مجزا عملیاتی کرده و داده‌هایی طولی با قدمت بیش از یک قرن را در اختیار پژوهشگران قرار می‌دهد تا الگوهای تاریخی تحول نهادی را ردیابی کنند (Maxwell et al., 2018).

روش‌شناسی V-Dem بر پایه کدگذاری خبرگان بنا شده است که با استفاده از مدل‌های آماری پیشرفته، سوگیری‌های احتمالی را تعدیل می‌کند. در این مدل، هزاران کارشناس موضوعی با دانش عمیق از بافتار محلی، واقعیت‌های سازمانی را تحلیل کرده و امتیازدهی می‌نمایند (Uberti, 2021). نقطه قوت بنیادین این ابزار در ساختار تفکیک‌پذیر آن نهفته است که به سیاست‌گذاران اجازه می‌دهد کانون‌های آسیب‌پذیر در ساختار حکمرانی را با دقت شناسایی کرده و مداخلات اصلاحی را به صورت هدفمند طراحی کنند (Maxwell et al., 2018). با وجود این دقت روش‌شناختی، اتکا به قضاوت‌های کارشناسی همچنان چالشی ذهنی قلمداد می‌شود که ممکن است تحت تأثیر پیش‌زمینه‌های فکری خبرگان قرار گیرد (Coppedge et al., 2017). همچنین، دشواری در اعتبارسنجی بین‌زمینه‌ای یافته‌ها به دلیل ماهیت پنهان فساد، لزوم احتیاط در تفسیر نتایج قطعی را برجسته می‌سازد.

۲. شاخص تحول برتلزمان (BTI): پیوند سلامت اداری با گذار دموکراتیک

شاخص تحول برتلزمان (BTI) به عنوان ابزاری راهبردی برای پایش فرآیندهای گذار در کشورهای در حال توسعه، فساد را در پیوند با کیفیت حکمرانی و اقتصاد بازار تحلیل می‌کند (Yilmaz, 2006). مبانی نظری BTI بر ضرورت وجود سازوکارهای پیگرد قانونی برای سوءاستفاده از قدرت اداری تأکید دارد. این شاخص که توسط بنیاد برتلزمان مدیریت می‌شود، وضعیت سلامت نهادی را در ۱۳۷ کشور مورد بررسی قرار داده و بر این باور است که ثبات سیاسی و توسعه اقتصادی بدون کنترل ساختاری فساد امکان‌پذیر نخواهد بود. در این مدل، ارزیابی‌ها بر مبنای این پرسش کلیدی انجام می‌شود که آیا دولت‌ها توانسته‌اند نهادهای مستقل ضدفساد و نظام‌های شفاف افشای دارایی را مستقر سازند یا خیر.

روش‌شناسی BTI از یک مدل ترکیبی بهره می‌برد که گزارش‌های کیفی عمیق متخصصان ملی را با امتیازدهی‌های کمی ساختارمند تلفیق می‌نماید. شاخص پیگرد سوءاستفاده از موقعیت اداری در این مدل، هسته اصلی سنجش حاکمیت قانون را تشکیل می‌دهد. از برجسته‌ترین نقاط قوت این ابزار، وضوح مفهومی و تمرکز بر اثربخشی عملی سازوکارهای نظارتی است که فراتر از وجود صوری قوانین حرکت می‌کند (Yilmaz, 2006). با این حال، استفاده از مقیاس محدود ۱ تا ۱۰ در امتیازدهی کمی، ممکن است دقت و تفکیک لازم را در مقایسه با مدل‌های پیچیده‌تری چون V-Dem فراهم نیاورد (Hartmann, 2018).

2020). علاوه بر این، ذهنی بودن تفسیرهای متخصصان در فضاهای سیاسی حساس می‌تواند بر روایی نتایج سایه افکند و اعتبار مقایسه‌های بین‌المللی را تحت تأثیر قرار دهد (Cheeseman, 2020).

۳. گزارش یکپارچگی سلامت جهانی (GIR): تمرکز بر واقعیت‌های اجرایی
گزارش سلامت جهانی با رویکرد GIR، نماینده نگاهی عمل‌گرایانه در نسل چهارم است که بر وجود و اجرای سازوکارهای سلامت اداری تمرکز دارد. این شاخص که توسط نهاد گلوبال اینتگریتی توسعه یافته، واکنشی به کمبود داده‌های تفکیک‌پذیر در بخش‌های حساس حاکمیتی نظیر نظام سلامت است (Feigenblatt & Tonn, 2017). مبانی نظری GIR بر این فرض استوار است که صرف وجود قوانین ضدفساد تضمین‌کننده سلامت سیستم نیست، بلکه شکاف میان متن قانون و اجرای آن است که آسیب‌پذیری‌های نهادی را ایجاد می‌کند. این مدل با رویکردی سلامت‌نگرانه، به دنبال سنجش ضوابط قانونی و پاسخگویی در سطوح مختلف بوروکراسی است (Mackey et al., 2018).
روش‌شناسی GIR بر تحلیل مبتنی بر واقعیت توسط کارشناسان تکیه دارد و ارزیابی‌ها را بر پایه اسناد مستند و قابل راستی‌آزمایی بنا می‌نهد. این رویکرد ترکیبی، با استفاده از پرسشنامه‌های جزئی و بررسی‌های میدانی، از برداشت‌های ذهنی فاصله گرفته و بر معیارهای عینی سلامت اداری تمرکز می‌نماید (Feigenblatt & Tonn, 2017). قدرت اصلی این ابزار در ارائه داده‌های کاربردی برای اصلاحات بخشی نهفته است که امکان ارزیابی شفافیت مالی و پاسخگویی شهروندی را فراهم می‌آورد (Mackey et al., 2018). در مقابل، پیچیدگی متدولوژیک و هزینه‌های بالای اجرای این پیمایش‌ها، مانعی جدی برای کاربرست گسترده آن در کشورهای با منابع محدود محسوب می‌شود (Gorodensky et al., 2022). همچنین، عدم تقارن اطلاعاتی و محدودیت دسترسی به گزارش‌های حسابرسی در نظام‌های بسته، می‌تواند اعتبار داده‌های تجربی را با چالش مواجه سازد.

۴. مدل KICAC و شاخص نظام سلامت ملی (NIS): نهادینه‌سازی مبارزه با فساد
تجربه کره جنوبی در قالب کمیسیون مستقل مقابله با فساد (KICAC)، مدلی پیشرو از نهادینه‌سازی سلامت اداری در بستر دولت‌های توسعه‌گراست. مبانی نظری KICAC بر استقلال نهادی از دستگاه‌های سنتی دادستانی و ارتقای بی‌طرفی در نظارت استوار است. این

نهاد با ابداع ابزار ارزیابی سلامت اداری (IA)، گامی بلند در جهت سنجش نظام‌مند فساد در سازمان‌های دولتی برداشت. روش‌شناسی IA با ترکیب داده‌های ادراک کارکنان، تجربه کاربران و تلاش‌های سیاستی سازمان‌ها، شاخصی چندلایه برای رتبه‌بندی سلامت نهادها ارائه می‌دهد (You, 2015). این رویکرد داده‌محور، به ایجاد رقابت مثبت میان سازمان‌ها برای ارتقای استانداردهای اخلاقی منجر شده است (Phonvichai, 2013). با این وجود، فقدان اختیارات تحقیقاتی مستقل و وابستگی به اراده سیاسی برای پیگرد قضایی، از کارآمدی نهایی این مدل کاسته است (Quah, 2010).

در کنار مدل‌های کشوری، شاخص نظام سلامت ملی (NIS) به عنوان یک چارچوب تشخیصی توسط نهادهای بین‌المللی برای پایش سلامت ساختارهای بخشی مورد استفاده قرار می‌گیرد (Murray & Frenk, 2000). مبانی نظری NIS بر پیوند میان تخصیص منابع، شفافیت حاکمیتی و پیامدهای عملکردی تأکید دارد. این شاخص با ادغام معیارهای عینی نظیر بودجه‌بندی و معیارهای ذهنی نظیر اعتماد به نهادها، تصویری جامع از حکمرانی ارائه می‌دهد (Vian, 2008). قدرت NIS در رویکرد چندبعدی آن است که به پژوهشگران اجازه می‌دهد تا کارآمدی‌های اخلاقی و اداری را در کنار یکدیگر تحلیل کنند (Gaitonde et al., 2016). با این حال، وابستگی شدید به آمارهای رسمی دولتی در این مدل، خطر تحریف داده‌ها در نظام‌های اقتدارگرا را افزایش می‌دهد که می‌تواند منجر به پنهان ماندن فساد ساختاری و نمایش بیش از حد دستاوردها گردد.

جمع‌بندی پارادایمیک نسل چهارم: به سوی سلامت سیستماتیک

نسل چهارم شاخص‌های سنجش فساد، با عبور از رویکردهای واکنشی و سطحی، گامی در جهت تبیین حکمرانی پیشگیرانه برداشته است. این نسل نشان می‌دهد که سلامت اداری محصول چیدمان هوشمندانه نهادها، استقلال نظارتی و شفافیت در فرآیندهای اجرایی است. مدل‌های مطرح شده در این پارادایم، با تمرکز بر ساختارها و فرآیندها، ابزارهایی دقیق برای مدیریت سلامت سازمانی در اختیار دولت‌ها قرار می‌دهند. تفاوت بنیادین این موج با نسل‌های پیشین، در نگاه ارگانیک به سازمان و جامعه نهفته است؛ جایی که فساد نه به عنوان یک عارضه بیرونی، بلکه به عنوان نقص در سیستم ایمنی نهاد تلقی می‌شود. استقرار این

شاخص‌ها، مسیر را برای گذار از مدیریت سنتی به مدیریت سلامت محور هموار کرده و زیربنای لازم برای تحقق عدالت اداری و کارآمدی ملی را فراهم می‌آورد.

جدول ۱. تبارشناسی پارادایمیک نسل‌های چهارگانه سنجش فساد و سلامت اداری

نسل	عنوان پارادایم و منطق حاکم	مدل‌های شاخص	واحد تحلیل و تمرکز	رویکرد روش‌شناختی	غایت راهبردی و کارکرد
نسل اول	آگاهی‌بخشی و افشاگری سیاسی (موج ادراک محور)	CPI BPI WGI-CC	سطح کلان (کشوری)؛ تمرکز بر ذهنیت نخبگان و کارشناسان	نظرسنجی‌های ثانویه و ترکیب شاخص‌های ادراکی (Perception)	ایجاد حساسیت جهانی، رتبه‌بندی سیاسی و فشار بر دولت‌ها برای اصلاحات کلان
نسل دوم	مدیریت ریسک و هزینه‌های مبادله (موج بازار محور)	ICR ES TRACE GCI	سطح بنگاه و بازار؛ تمرکز بر امنیت سرمایه‌گذاری	ارزیابی ریسک‌های تجاری و تحلیل هزینه‌های غیررسمی در بستر اقتصاد	کاهش هزینه‌های مبادله، تضمین امنیت اقتصادی و راهبری تصمیمات سرمایه‌گذاری بین‌المللی
نسل سوم	سرمایه اجتماعی و تجربه زیسته (موج جامعه محور)	GCB Afrobarometer Eurobarometer Latinobarómetro	سطح خرد (شهروندی)؛ تمرکز بر تجربه واقعی بوروکراسی	پیمایش‌های مستقیم خلأ و سنجش تجربه مستقیم فساد	تقویت مشروعیت دموکراتیک، ارتقای عدالت اجتماعی و پایش تجربه زیسته شهروندان در مواجهه با دولت
نسل چهارم	یکپارچگی نهادی و سلامت سیستماتیک (موج ساختار محور)	V-Dem BTI GIR KICAC NIS	سطح میانی (سازمانی)؛ تمرکز بر ظرفیت‌های درونی و طراحی نهادی	تحلیل مبتنی بر واقعیت و کدگذاری خبرگان بر پایه استانداردهای حکمرانی	مدیریت سلامت سازمانی، نهادینه‌سازی یکپارچگی و ایجاد پایداری سیستماتیک در ساختار قدرت

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف واکاوی پارادایمیک و تبارشناسی مدل‌های جهانی سنجش فساد و سلامت اداری، سیر تطور این حوزه را در قالب چهار نسل متمایز مورد مطالعه قرار داد. یافته‌های حاصل از تحلیل ۱۶ مدل شاخص نشان می‌دهد که ادبیات جهانی سنجش فساد، مسیری تکاملی را از رویکردهای ادراک محور و انتزاعی به سمت رویکردهای ساختار محور و شواهد بنیان طی کرده است. این گذار پارادایمیک، بازتاب‌دهنده تغییر در نگرش حکمرانی

بوروکراتیک است که در آن، فساد دیگر نه به عنوان یک انحراف فردی، بلکه به مثابه یک نارسایی در معماری نهادی و سلامت سیستماتیک نگریسته می شود.

تحلیل نسل های چهارگانه نشان داد که نسل اول (ادراک محور) اگرچه در ایجاد حساسیت جهانی موفق بود، اما به دلیل ذهنیت گرایی افراطی، توانایی ارائه نقشه راه اصلاحی برای مدیران دولتی را نداشت. نسل دوم با ورود به حوزه ریسک های بازار، فساد را از منظر هزینه-فایده تحلیل کرد، اما همچنان از لایه های درونی بوروکراسی غافل ماند. تحول اساسی با ظهور نسل سوم و تمرکز بر تجربه زیسته آغاز شد که مشروعیت دموکراتیک را به سلامت اداری پیوند زد. با این حال، بلوغ این مسیر در نسل چهارم سنجش فساد، یعنی پارادایم یکپارچگی نهادی متجلی شده است. در این پارادایم، مدل هایی مانند V-Dem و KICAC با تمرکز بر مدیریت سلامت سازمانی نشان می دهند که سلامت اداری حاصل تعامل ساختاری شفافیت، پاسخگویی نهادی و حاکمیت قانون است. در این نگاه، تمرکز از شناسایی «افراد مفسد» به اصلاح فرایندها و ساختارهای مستعد فساد معطوف می شود؛ نقطه ای که در آن مدیریت منابع انسانی و مدیریت دولتی به طور مستقیم با مسئله کنترل فساد پیوند می خورند. چارچوب نظری این نسل بر مفاهیمی همچون شایسته سالاری ساختاری، شفافیت فرایندی و پاسخگویی سیستماتیک استوار است و سازمان سالم را سازمانی می داند که از ظرفیت خود اصلاح گری برخوردار باشد. در بافتار ایران، خود اصلاح گری می تواند با استقرار سامانه های گزارش گری داخلی، سازوکار چرخش شغلی اجباری در پست های حساس و ممیزی دوره ای فرآیندهای تدارکاتی عملیاتی گردد. بر همین اساس، رویکرد نوین مدیریت دولتی باید تمرکز خود را از سنجش صرف فساد، به سمت مدیریت و تقویت یکپارچگی نهادی معطوف نماید.

با عنایت به هدف اصلی پژوهش مبنی بر استخراج دلالت های خط مشی گذارانه برای نظام اداری ایران، یافته های این تطبیق جهانی نشان می دهد که اتکال صرف بر شاخص های ادراکی وارداتی (نظیر CPI) نمی تواند مبنای دقیقی برای سیاست گذاری ملی باشد. دلالت راهبردی این پژوهش برای نظام اداری ایران، ضرورت گذار از رویکردهای مبتنی بر کنترل های پسینی و مچ گیرانه (پلیسی-قضایی) به سمت ارزیابی های پیشگیرانه و ساختاری سلامت سازمانی است. در راستای تحقق الزامات «ماده ۲۸ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد» در ایران، و به ویژه ماده ۶ این قانون که به شفافیت فرآیندهای اداری تأکید

دارد و ماده ۱۹ که بر استقرار سامانه‌های یکپارچه نظارتی تصریح می‌کند، بسترهای قانونی مناسبی برای عملیاتی‌سازی شاخص پیشنهادی فراهم می‌آورند. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود خط‌مشی‌گذاران از مدل‌های ساختارمحور نسل چهارم الگوبرداری نمایند.

طراحی یک شاخص هیبریدی و بومی سلامت اداری ضروری است. این طراحی می‌تواند از تجارب موجود نظیر ارزیابی‌های سالانه عملکرد دستگاه‌های اجرایی توسط سازمان بازرسی کل کشور یا شاخص‌های سلامت اداری برخی وزارتخانه‌ها (نظیر وزارت اقتصاد) به عنوان نقطه شروع بهره‌گیرد. این شاخص هیبریدی باید از یک سو داده‌های عینی و سیستمی (نظیر میزان شفافیت در سامانه تدارکات الکترونیک دولت - ستاد، و میزان تعارض منافع در تخصیص بودجه دستگاه‌ها) را بسنجد و از سوی دیگر، با الهام از تجربه کمیسیون مستقل کره جنوبی (KICAC)، داده‌های مبتنی بر تجربه زیسته ارباب رجوع (نسل سوم) را در آن ادغام نماید. علاوه بر ساختارهای دولتی، ظرفیت‌های برون‌سازمانی نظیر گزارش‌های سالانه شفافیت سازمان‌های مردم‌نهاد معتبر و نیز تحلیل‌های رسانه‌ای مستقل می‌تواند به عنوان لایه اعتبارسنجی بیرونی در شاخص بومی سلامت اداری ایران گنجانده شود. استقرار چنین واحدهای دیده‌بان شواهدمحوری در ساختار اداره امور عمومی ایران، می‌تواند پیش از وقوع رفتارهای فاسد، منافذ سیستمیک را شناسایی و مسدود نماید.

محدودیت‌های پژوهش

علی‌رغم جامعیت پارادایمیک مدل‌های بررسی‌شده، این پژوهش در مسیر اجرا و تحلیل با محدودیت‌هایی مواجه بوده است که توجه به آن‌ها ضروری است. نخستین چالش، عدم انطباق کامل برخی شاخص‌های جهانی با بسترهای فرهنگی و بوم‌شناختی در کشورهای در حال توسعه است؛ جایی که مرز میان رفتارهای عرفی و فساد اداری گاهی دچار ابهام می‌گردد. علاوه بر این، بیشتر مدل‌های بررسی‌شده به داده‌های باز و قابل دسترسی عمومی متکی هستند، در حالی که در نظام اداری ایران، فقدان دسترسی نظام‌مند به داده‌های حسابرسی داخلی و گزارش‌های تخلفات، امکان اعمال مستقیم این مدل‌ها را با دشواری مواجه می‌سازد.

پیشنهادهای

برای رفع محدودیت‌های موجود و امتداد این مسیر علمی، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی بر طراحی مدل‌های هیبریدی سلامت اداری تمرکز کنند که بتواند دقت روش شناختی نسل چهارم را با حساسیت‌های بافتاری و هنجارهای اجتماعی محلی ترکیب نماید. این پژوهش‌ها می‌توانند از روش‌های ترکیبی مانند دلفی فازی برای وزن‌دهی به مؤلفه‌های بومی و سپس آزمون کمی مدل در نمونه‌ای از دستگاه‌های اجرایی ایران استفاده کنند. همچنین، انجام مطالعات تطبیقی میان ایران و کشورهایی با بستر نهادی و فرهنگی مشابه می‌تواند الگوهای موفق بومی‌سازی شاخص‌های نسل چهارم را شناسایی کرده و از دوباره‌کاری در طراحی مدل بومی جلوگیری نماید.

به‌منظور کاربست عملیاتی یافته‌ها در مدیریت سلامت بوروکراتیک، بهره‌گیری از ظرفیت فناوری‌های نوین (نظیر بلاک‌چین و هوش مصنوعی) جهت ارتقای کارآمدی شاخص‌های نسل چهارم اجتناب‌ناپذیر است. برای نمونه، پژوهش‌های آینده می‌توانند قابلیت ردیابی ناپذیری بلاک‌چین را برای سنجش شفافیت زنجیره تدارکات دولتی، یا مدل‌های یادگیری ماشین را برای پیش‌بینی کانون‌های پرریسک فساد بر اساس داده‌های ساختاریافته سازمانی مورد آزمون قرار دهند.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

سپاسگزاری و حمایت

این مقاله حاصل طرح مطالعاتی است که با حمایت معنوی و مادی دفتر مطالعات مدیریت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی انجام شده است.

ORCID

Hossein Jamoor

Niloufar Mozafari

<https://orcid.org/0009-0002-6750-5284>

<https://orcid.org/0000-0002-8435-7079>

منابع

- حسینی هاشم زاده، داوود، فاضلی، محمد، محدثی، حسن، عابدی جعفری، حسن و حبیبی، لیلی. (۱۳۹۵). سنجش فساد و سلامت سازمانی شهرداری تهران. مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران.
- عبادی، آرام؛ و فاضلی، محمد. (۱۴۰۳). تدوین چارچوب روش شناختی برای مفهوم شناسی، سنجش و ارزیابی شاخص اراده سیاسی برای مقابله با فساد. توسعه اجتماعی، ۱۹(۱)، ۹۵-۱۲۶. <https://doi.org/10.22055/qjsd.2024.39455.2568>
- مختار، آیدا؛ و کسریان، حمیدرضا. (۱۴۰۳). دیدگاه هرمنوتیکی شفافیت در برابر تنگنای اصلی فساد در نظام حقوقی ایران. مجله بین المللی تحقیقات پیشرفته در علوم انسانی و حقوق، ۱(۲)، ۱۱۵-۱۰۱. <https://doi.org/10.63053/ijrel.18>
- مظفری، نیلوفر؛ بحری، الناز. (۱۴۰۴). شاخص های ملی سنجش فساد و سلامت اداری (۱): مطالعه تطبیقی. گزارش های مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی. <https://doi.org/10.22034/report.mrc.2025.1404.33.6.20956>
- Afrobarometer. (2017). Afrobarometer: Let the people have a say. Retrieved from <https://www.afrobarometer.org>
- Afrobarometer. (2021). Survey Round 8 Summary of Findings: Perceptions of Corruption in Africa. <https://www.afrobarometer.org>
- Aldrin, P. (2010). The invention of European public opinion. *Politix*, 89(1), 79-101. <https://doi.org/10.3917/pox.089.0079>
- Anderson, J. H., Hellman, J., Jones, G., Moore, B., Muller, H., Pradhan, S., Ryterman, R., & Sutch, H. (2000). *Anticorruption in transition: A contribution to the policy debate* (Publication No. 20925). The World Bank.
- Apaza, C. R. (2009). Measuring governance and corruption through the Worldwide Governance Indicators: Critiques, responses, and ongoing scholarly discussion. *Public Integrity*, 11(4), 343-364. <https://doi.org/10.1017/S1049096509090106>
- Bandura, A. (1990). Selective activation and disengagement of moral control. *Journal of Social Issues*, 46(1), 27-46. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1990.tb00270.x>
- Béliz, G., & Chelala, S. (2016). El ADN de la integración regional: La voz de los latinoamericanos por una convergencia de calidad: innovación, equidad y cuidado ambiental. Inter-American Development Bank. <http://dx.doi.org/10.18235/0010662>
- Budsaratagoon, P., & Jitmaneeoj, B. (2020). A critique on the Corruption Perceptions Index: An interdisciplinary approach. *Socio-Economic Planning Sciences*. <https://doi.org/10.1016/j.seps.2019.100768>
- Cabrera Benavides, L. L. (2020). Partidos Políticos y Satisfacción con la Democracia: Una mirada desde la institucionalidad de América Latina. Cuadernos de H Ideas, 13. <https://doi.org/10.24215/23139048e030>

- Capasso, S., & Santoro, L. (2025). Corruption and economic growth: greasing the wheels or sanding the gears? Evidence from Italian regions. *Journal of Policy Modeling*. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2025.09.007>
- Cheeseman, N. (2020). A Tale of Two Regions – BTI 2020 Regional Report Southern and Eastern Africa. Bertelsmann Stiftung. <https://dx.doi.org/10.11586/2020048>
- Coppedge, M., Gerring, J., Lindberg, S. I., Skaaning, S.-E., & Teorell, J. (2017). V-Dem Comparisons and Contrasts with Other Measurement Projects. *Econometrics: Econometric & Statistical Methods, Special Topics eJournal*. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2951014>
- Crespo, I. (2009). Latinobarómetro 1997: Principales resultados. *Revista De Metalurgia*, 20. <https://doi.org/10.14201/alh.2646>
- Cruz-Coke, M. (2003). A Road with No Return. *Journal of Democracy*, 14(3), 163–173. <https://doi.org/10.1353/jod.2003.0038>
- Cuervo-Cazurra, A. (2008). The effectiveness of laws against bribery abroad. *Journal of International Business Studies*, 39(4), 634-651. <https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8400372>
- De Graff, G. (2007). Corruption: Towards a contextual theory of corruption. *Public Administration Quarterly*, 31(1), 39. <https://www.jstor.org/stable/41288282>
- Del Frè, G. (2012). *Country Risk and Corruption*, ISBN-10 : 3659141143.
- Dzreke, S. S., & Dzreke, S. E. (2025). Political patronage networks as institutional architects of procurement asymmetry: Weaponizing rules to exclude SMEs before corruption. *Frontiers in Research*. <https://doi.org/10.71350/30624533121>
- Feigenblatt, H., & Tonn, J. (2017). Measuring the Opposite of Corruption: The Evolution of Governance Indicators at Global Integrity. In *The Palgrave Handbook of Indicators in Global Governance* (pp. 277-297). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-62707-6_12
- Gaitonde, R., Oxman, A. D., Okebukola, P. O., & Rada, G. (2016). Interventions to reduce corruption in the health sector. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (8). <https://doi.org/10.1002/14651858.CD008856.pub2>
- Ghosh, R. N., & Siddique, M. A. B. (2015). Some quantitative measures of corruption. In *Corruption, good governance and economic development: contemporary analysis and case studies* (pp. 9-24).
- Gilman, S. (2018). To understand and to misunderstand how corruption is measured: Academic research and the Corruption Perception Index. *Public Integrity*, 20(sup1), S74–S88. <https://doi.org/10.1080/10999922.2018.1472974>
- Gorodensky, A., Bowra, A., Saeed, G., & Kohler, J. (2022). Anti-corruption in global health systems: Using key informant interviews to explore anti-corruption, accountability and transparency in international health organisations. *BMJ Open*, 12. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-064137>

- Hallward-Driemeier, M., & Aterido, R. (2009). Comparing Apples with...Apples: How to Make (More) Sense of Subjective Rankings of Constraints to Business. World Bank Policy Research Working Paper No. 5054. <https://ssrn.com/abstract=1476696>
- Hartmann, H. (2020). High Vulnerability to Crisis: The Results of the BTI 2020.
- Heimann, F., & Pieth, M. (2017). Confronting corruption: past concerns, present challenges, and future strategies. Oxford University Press.
- Heller, Nathaniel. (2009). Defining and Measuring Corruption: from Where Have We Come, Where Are We Now, and What Matters for the Future?. Revista del CLAD Reforma y Democracia.
- Hosseinnejad Moziraji, Z., Salajeghe, S., Anjamshoaa, Z., Jalalkamali, M., & Fatehi-Rad, N. (2023). Identification of administrative health indicators and anti-corruption measures. International Journal of Innovation Management and Organizational Behavior, 3(3), 19-30. <https://doi.org/10.61838/kman.ijimob.3.3.19>
- Hoti, S. (2005). Modelling volatility spillovers in country risk ratings. <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2005.09.006>
- Ivanov, K. (2007). The limits of a global campaign against corruption. In The World Bank and the Ideology of Reform (pp. 28–45). https://doi.org/10.1057/9780230590625_2
- Jain, A. K. (2001). Corruption: A review. Journal of Economic Surveys, 15(1), 71-121. <https://doi.org/10.1111/1467-6419.00133>
- Japos, G. V., & Estrada, R. D. (2014). GDP Per Capita, Economic Freedom Index, Political Culture and Freedom of the Press Index as Determinants of Corruption Perception Index: A Global Study. International Journal on Graft and Corruption, 1(1), 96-119. <https://doi.org/10.7719/ijgc.v1i1.230>
- Johnsøn, J., & Hardoon, D. (2012). Why, when and how to use the Global Corruption Barometer. U4 Brief, 2012(5).
- Johnston, M. (2005). Syndromes of corruption: Wealth, power, and democracy. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511490965>
- Kang, S. (2023). Measuring corruption as a threat to international security: An emerging indicator for enhancement of global corruption governance. Michigan Journal of International Law, 44(1). <https://doi.org/10.36642/mjil.44.1.measuring>
- Kaufmann, D., & Kraay, A. (2024). The Worldwide Governance Indicators: Methodology and analytical issues. World Bank Policy Research Working Paper. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-10952>
- Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2005). Governance matters IV: governance indicators for 1996-2004 (Vol. 3630). Washington, DC: World Bank. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.718081>
- Kimeu, S. (2014). Corruption as a challenge to global ethics: The role of Transparency International. Journal of Global Ethics, 10(3), 231–237. <https://doi.org/10.1080/17449626.2014.935982>

- Klitgaard, R. (1988) Controlling Corruption. University of California Press, Berkeley.
- Klitgaard, R. (1998). International cooperation against corruption. *Finance & Development*, 35(1), 3-6.
- Knack, S. F. (2006). Measuring corruption in Eastern Europe and Central Asia: A critique of the cross-country indicators (Vol. 3968). World Bank Publications.
- Ko, K., & Samajdar, A. (2010). Evaluation of international corruption indexes: Should we believe them or not? *The Social Science Journal*, 47(3), 508–540. <https://doi.org/10.1016/j.soscij.2010.03.001>
- Kurer, O. (2005). Corruption: An alternative approach to its definition and measurement. *Political Studies*, 53(1), 222-239. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2005.00525.x>
- Lafree, G., & Morris, N. M. (2004). Corruption as a Global Social problem handbook. Sage. <https://doi.org/10.4135/9781412973526n34>
- Lagrotta, L. C. N. (2025). The global architecture of corruption measurement: Methodological convergences between IACA, UNDP, UNODC and the contemporary Brazilian integrity. SSRN. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5881682>
- Lambsdorff, J. (2003). Transparency International (TI) 1998 Corruption Perceptions Index - Framework document.
- Lambsdorff, J. (2005). Report on the data “Voice of the People,” question Q.5: In the past 12 months, have you or anyone living in your household paid a bribe in any form? transparencycdn.org
- Lambsdorff, J. G. (2006). The Methodology of the corruptions perceptions index. Passau: Transparency International and the University of Passau. transparencycdn.org
- Larmour, P. (2006). Culture and corruption in the Pacific Islands: Some conceptual issues and findings from studies of national integrity systems. Policy and Governance Discussion Paper 06-05. <http://hdl.handle.net/10440/1148>
- Mackey, T. K., Vian, T., & Kohler, J. (2018). The sustainable development goals as a framework to combat health-sector corruption. *Bulletin of the World Health Organization*, 96(9), 634. <https://doi.org/10.2471/BLT.18.209502>
- Malito, D. V. (2014). Measuring corruption: Indicators and indices. *The International Spectator*, 49(1), 98–113. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2393335>
- Marfouk, L., Sarvaš, M., Wippell, J., & Zhu, J. (2021). Does sensitivity bias lead respondents to misreport their level of trust in political parties? An investigation into Afrobarometer’s survey results and methodology.
- Matei, A., & Popa, F. (2009). State capture versus administrative corruption: A comparative study for the public health service in Romania (MPRA Paper No. 17566). University Library of Munich, Germany. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/17566>

- Mauro, P. (1995). Corruption and growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 110(3), 681-712. <https://doi.org/10.2307/2946696>
- Maxwell, L., Marquardt, K. L., & Lührmann, A. (2018). The V-Dem Method for Aggregating Expert-Coded Data.
- Mobolaji, H. I., & Omoteso, K. (2009). Corruption and economic growth in some selected transitional economies. *Social Responsibility Journal*, 5(1), 70-82. <https://doi.org/10.1108/17471110910940014>
- Mokhtare, A., & Kasraeian, H. R. (2024). The Hermeneutic View of Transparency Against Major Bottlenecks of Corruption in Iran's Legal System. *International Journal of Advanced Research in Humanities and Law*, 1(2), 101-115. <https://doi.org/10.63053/ijrel.18>
- Momoh, Z. (2015, March). Corruption and governance in Africa. In *Proceedings of The International Academic Conference for Sub-Sahara African Transformation & Development* (Vol. 3, No. 6).
- Moore, C. (2008). Moral disengagement in processes of organizational corruption. *Journal of Business Ethics*, 80(1), 129-139. <https://doi.org/10.1007/s10551-007-9447-8>
- Mousavi, P., & Pourkiani, M. (2013). Administrative corruption: Ways of tackling the problem. *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, 2(3), 178-187.
- Mozafari, N., & Bahri, E. (2025). National Indicators for Measuring Corruption and Administrative Integrity (1): Comparative Study. (e20956). *Reports*, 33(6), e20956 <https://doi.org/10.22034/report.mrc.2025.1404.33.6.2095>. [In Persian]
- Mugellini, G., & Berkachy, R. (2026). Evaluating the quality of corruption surveys for comparative research and sustainable development. *Sustainable Development*. <https://doi.org/10.1002/sd.70210>
- Mungiu-Pippidi, A., & Dadasov, R. (2016). Measuring control of corruption by a new index of public integrity. *ERN: Index Numbers & Aggregation* (Topic). <https://doi.org/10.1007/s10610-016-9324-z>
- Murray, C. J. L., & Frenk, J. (2000). A framework for assessing the performance of health systems. *Bulletin of the World Health Organization*, 78(6), 717-731.
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge University. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>
- Ogwang, T., & Cho, D. (2014). A conceptual framework for constructing a corruption diffusion index. *Journal of Business Ethics*, 125, 1-9. <https://doi.org/10.1007/s10551-013-1904->
- Persson, A., Rothstein, B., & Teorell, J. (2013). Why anticorruption reforms fail—systemic corruption as a collective action problem. *Governance*, 26(3), 449-471. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2012.01604.x>
- Petkov, A. (2018). Looking for consistency in corruption risk assessment: How key guidance materials stack up. *Rule of Law and Anti-Corruption Center Journal*. <https://doi.org/10.5339/rolacc.2018.8>

- Phonvichai, T. (2013). Corruption prevention and reduction through integrity assessment of government agencies: A case study of South Korea.
- Pozsgai-Alvarez, J. (2025). Three-dimensional corruption metrics: A proposal for integrating frequency, cost, and significance. *Social Indicators Research*. <https://doi.org/10.1007/s11205-024-03473-x>
- Pozsgai-Alvarez, J., & Pastor Sanz, I. (2021). Mapping the (anti-) corruption field: Key topics and changing trends, 1968–2020. *Journal of Computational Social Science*, 4, 851–881. <https://doi.org/10.1007/s42001-021-00110-2>
- Quah, J. T. S. (2010). Defying institutional failure: Learning from the experiences of anti-corruption agencies in four Asian countries. *Crime, Law and Social Change*, 53(1), 23–54. <https://doi.org/10.1007/s10611-009-9213-1>
- Rahman, S. A., Al-Yateem, N., Hossain, A., & Ahmed, F. R. (2024). Research ethics in public health. In O. F. von Feigenblatt & M. R. Islam (Eds.), *Ethics in social science research* (pp. 235–250). https://doi.org/10.1007/978-981-97-9881-0_16
- RAND Corporation. (2014, November 11). TRACE Matrix developed by RAND Corporation provides new tool to assess business bribery risk worldwide. <https://www.rand.org/news/press/2014/11/11.html>
- Roca, T. (2011). Measuring corruption: perception surveys or victimization surveys? Towards a better comprehension of populations' perception mechanisms: press freedom, confidence and gossip. Towards a Better Comprehension of Populations' Perception Mechanisms. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1909860>
- Rose-Ackerman, S., & Palifka, B. J. (2016). *Corruption and government: Causes, consequences, and reform*. Cambridge University Press.
- Rusciano, F. L. (2023). Citizen and elite perceptions of corruption: Insights into the global opinion process. *New Global Studies*. <https://doi.org/10.1515/ngs-2021-0043>
- Saisana, M., & Saltelli, A. (2012). Corruption Perceptions Index 2012 - Statistical assessment. JRC scientific and policy reports. <https://dx.doi.org/10.2788/69609>
- Seligson, M. A. (2002). The impact of corruption on regime legitimacy: A comparative study of four Latin American countries. *The Journal of Politics*, 64(2), 408–433. <https://doi.org/10.1111/1468-2508.00132>
- Sequeira, S., & Djankov, S. (2014). Corruption and firm behavior: Evidence from African ports. *Journal of International Economics*, 94(2), 277–294. <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2014.08.010>
- Swardt, C. (2021). 1993–2020: TI: A short history of holding the powerful to account. https://doi.org/10.1007/978-3-030-76540-8_2
- Taboli, H., Samie'e Darooneh, M., & Ehsani, A. (2019). Administrative corruption: Why and how. *International Journal of Advanced Studies in Humanities and Social Science*, 8(3), 282–288. <https://doi.org/10.33945/SAMI/IJASHSS.2019.3.6>

- Thomann, E., Ioannidis, G., Zgaga, T., & Schwarz, F. (2025). Explaining public sector corruption: the hexagon model. *Governance*, Wiley. <https://doi.org/10.1111/gove.70000>
- Thomann, E., Ioannidis, G., Zgaga, T., & Schwarz, F. (2025). Explaining public sector corruption: The hexagon model. *Governance*. <https://doi.org/10.1111/gove.70000>
- Thompson, D. F. (1993). Mediated Corruption: The Case of the Keating Five American Politicians. *Science Review*, 87, 369-381. <https://doi.org/10.2307/2939047>
- TRACE International. (2021, November 17). TRACE releases 2021 Bribery Risk Matrix.
- Transparency International. (2000). New corruption indexes of Transparency International: Wide range of scores.
- Transparency International. (2021). What is corruption? Retrieved from <https://www.transparency.org>
- Tsao, Y., & Hsueh, S. J. (2022). Can the country's perception of corruption change? Evidence of Corruption Perception Index. *Public Integrity*, 25(5), 415–427. <https://doi.org/10.1080/10999922.2022.2054571>
- Turner, F., & Martz, J. (1997). Institutional confidence and democratic consolidation in Latin America. *Studies in Comparative International Development*, 32(1), 65–84. <https://doi.org/10.1007/BF02687331>
- Uberti, L. J. (2021). Corruption and growth: Historical evidence, 1790–2010. *Journal of Comparative Economics*. <https://doi.org/10.1016/j.jce.2021.10.002>
- Vian, T. (2008). Review of corruption in the health sector: theory, methods and interventions. *Health Policy and Planning*, 23(2), 83–94. <https://doi.org/10.1093/heapol/czm048>
- Viharos, Z. J., Hoang, A. T., Kálmán, B. G., & Huff, E. B. (2026). Ai-powered insights on global corruption: A multiview analysis. *Regional Studies*. <https://doi.org/10.15196/RS160102>
- Vretenar, N., Filipas, A. M., & Briš Alić, M. (2023). Business' attitudes towards corruption in selected central European countries. *Central European Public Administration Review*, 21(2), 29-52. <https://doi.org/10.17573/cepar.2023.2.02>
- Wang, H., & Rosenau, J. N. (2001). Transparency international and corruption as an issue of global governance. *Global Governance*, 7(1), 25-49. <https://www.jstor.org/stable/27800285>
- World Bank. (2005). *Governance and Anti-Corruption Strategy*. Washington, DC: The World Bank.
- World Bank. (2009). *Enterprise Surveys: What Businesses Experience*. Washington, DC: The World Bank.
- World Bank. (2020). *Helping countries combat corruption: The role of the World Bank*. Retrieved from <https://www.worldbank.org>
- Yarovenko, H., Bilovodska, V., & Bylbaz, R. (2025). Digital readiness of European Countries to combat corruption and cyber threats: Panel analysis. *Business Ethics and Leadership*. [https://doi.org/10.61093/bel.9\(2\).238-265.2025](https://doi.org/10.61093/bel.9(2).238-265.2025)

- Yilmaz, B. (2006). Bertelsmann Transformation Index: Towards democracy and a market economy. Bertelsmann Stiftung. <https://research.sabanciuniv.edu/id/eprint/1076>
- You, J. S. (2015). Development of corruption control in South Korea.

References (In Persian)

- Amiri, M., Nargesian, A & Bahri Roodposhti, E . (2016). Assessing organizational integrity and corruption degree in Tehran Municipality (Case of Study: Region 7). Organizational Behaviour Studies Quarterly, 4(15), 96-65.
- Ebadi, A., & Fazeli, M. (2024). Development of a Methodological Framework for the Conceptualization, Measurement and Evaluation of the Index of Political Will to Deal With Corruption. Quarterly Journal of Social Development (Previously Human Development), 19(1), 95-126. <https://doi.org/10.22055/qjstd.2024.39455.2568>
- Hosseini Hashemzadeh, D., Fazeli, M., Mohaddesi, H., Abedi Jafari, H., & Habibi, L. (2016). Measuring corruption and organizational health of Tehran Municipality. Tehran City Studies and Planning Center.
- Mozafari, N., & Bahri, E . (2025). National Indicators for Measuring Corruption and Administrative Integrity (1): Comparative Study. (e20956). Reports, 33(6), e20956 <https://doi.org/10.22034/report.mrc.2025.1404.33.6.2095>.

استناد به این مقاله: نام خانوادگی نویسنده اول، نام. (سال). عنوان مقاله. عنوان نشریه (ایتالیک)، سال (شماره)، ص آغاز-ص پایان.

Studies in Public Service Administration is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License.